

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI
2019-YL-10290040

**ÇOCUK KÜTÜPHANELERİNDE YER ALAN ÇOCUK
KİTAPLARININ ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ:
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN
Tuğçe SARI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR

AYDIN- 2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI
2019 - YL -168

ÇOCUK KÜTÜPHANELERİNDE YER ALAN ÇOCUK
KİTAPLARININ ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
Tuğçe SARI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR

AYDIN - 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2019

Tuğçe SARI

ÖZET

ÇOCUK KÜTÜPHANELERİNDE YER ALAN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Tuğçe SARI

Yüksek Lisans Tezi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR

2019, 80 sayfa

Bu çalışma çocuk kütüphanelerinde yer alan, okul öncesi çocuk kitaplarının, çocuk haklarına yer verme durumunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Kitapların incelenmesi için nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabılır amaçlı örnekleme yöntemi ile Ali Dayı Çocuk Kütüphanesinde yer alan, 2018 yılının ilk üç ayında kütüphane sistemine kayıt edilen 127 yerli, 73 çeviri toplam 200 kitap değerlendirmeye alınmıştır. Kitapların değerlendirmesinde araştırmacı tarafından hazırlanan “Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu” kullanılmıştır. Bu form beş uzmanın görüşüne sunulmuş son şeklini almıştır. Doküman analizi kullanılan araştırmada verilerin analizi için içerik çözümlemesi tekniği kullanılmıştır. Çözümleme kategorisi olarak ‘çocuk hakları’ belirlenmiş, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme göz önüne alınarak yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları olarak dört alt kategori oluşturulmuştur. Kitaplar analiz edilirken asıl kelime ve o kelimeyi çağrıştıran cümleler dikkate alınarak bu alt kategoriler altında kodlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların frekansları hesaplanarak kitapların çocuk haklarına yer verme düzeyleri belirlenmiştir. İncelenen 200 kitaptan, 92 kitapta herhangi bir hak maddesine yer verilmediği, 108 kitapta ise, sırasıyla gelişimsel (135), yaşamsal (68), korunma (26) ve katılım hakkına (13) yer verildiği tespit edilmiştir. Çocuğun gelişimsel haklarından en çok eğitim hakkı vurgulanmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Çocuk Kütüphaneleri, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi

ABSTRACT

INVESTIGATION OF CHILDREN’S BOOKS IN CHILDREN’S LIBRARIES IN TERMS OF CHILDREN’S RIGHTS: THE CASE OF ANKARA

Tuğçe SARI

Master’s Thesis, at Education

Supervisor: Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR

2019, 80 pages

This study has been conducted with the purpose of identifying the position of the children’s books in children’s libraries in terms of inclusion of children’s rights. Document analysis which is a qualitative research method was adopted in this study in the reviewing process of the books. With the help of the convenience sampling method, 200 books which consisted of 127 native and 73 translated books that were registered in Ali Dayı Children’s Library during the first three months of 2018 were analyzed. The analysis of the books was carried out by means of ‘Children’s Rights Based Book Analysis Form’ created by the researcher was used. The final form of the previously mentioned form was given by consulting five experts. The main category was decided to be ‘children’s rights’ which consisted of four sub categories: right to life, right to develop, right to protection and right to participate which were decided considering ‘Children’s Rights Convention’. During the analysis of the books the main word and sentences associated with the main word were taken into consideration. The rank of inclusion of children’s rights in the books was identified by the calculation of frequencies after the analysis of the data collected for this study. The findings indicated that among 200 books, 92 did not include any rights clauses. Of remaining 108 books, 135 books included development rights, 68 included right to life, 26 included protections rights and 13 included participation rights. The mostly highlighted right among child’s right to development was right to education.

KEYWORDS: Children’s Libraries, Children’s Literature, Children’s Books, Children’s Rights, Children’s Rights Convention

ÖNSÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca, bütün bilgilerimi aktarmak isteyen, sabırla yol göstererek başarabileceğime her daim inanan, akademinin de ötesinde her desteği sunan değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ayşe ÖZTÜRK SAMUR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deyimlerini bizlerle paylaşan Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Kitap incelemelerim sırasında benden desteklerini esirgemeyen ve yardımcı olan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi personeline teşekkürlerimi sunarım.

Beni hep daha iyilerini yapabileceğime inandıran, maddi manevi tüm desteklerini ve fedakârlıklarını esirgemeyerek eğitimimi her anlamda destekleyen, her koşulda yanımda olup elimden tutan aileme binlerce kez teşekkür ederim.

Yaşamamın ve çocukluğun en güzel şey olduğunu her baktığımda hatırladığım, hayatıma ışık saçan, canım minik yeğenim Zeynoş'uma çok teşekkür ederim.

Tez sürecinde yaşadığım duraksamaları atlatmamı sağlayan, her türlü desteklerini sunan, yaşamımda ki her türlü zorlukları birlikte atlatabileceğim Begüm BALOĞLU, Övgü Cansu YILMAZ ve Gözde YONAR PİÇAKÇI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak akademik anlamda beni maddi manevi destekleyen ve bu yola girmemi sağlayan, tezimi görmeyi çok isteyen, hayatımın en güzel günlerini yaşadığım canım Nevzat SARI'ya sonsuz teşekkürlerimi özlemle sunarım.

Tuğçe SARI

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
EKLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı.....	3
Araştırmanın Önemi	3
Varsayımlar.....	4
Sınırlılıklar	4
1. BÖLÜM.....	5
1.1. Çocuk Kütüphaneleri	5
1.1.1. Ülkemizdeki Çocuk Kütüphaneleri	7
1.1.1.1. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi (ADÇK) özellikleri.....	9
1.2. Çocuğun Gelişiminde Çevresel Uyanlar	12
1.2.1. Çocuk Gelişiminde Çocuk Kitaplarının Yeri ve Önemi.....	14
1.2.2. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Özellikler.....	17
1.3. Çocuk Hakları.....	19
1.3.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	20
1.3.1.1. Yaşama hakkı.....	23

1.3.1.2. Gelişme hakkı	23
1.3.1.3. Katılım hakkı	24
1.3.1.4. Korunma hakkı	24
1.4. Okul Öncesi Çocuk Kitaplarında Çocuk Hakları	25
1.5. İlgili Araştırmalar	27
1.5.1. Yurtiçi Araştırmalar	27
1.5.2. Yurtdışı Araştırmalar	30
2. BÖLÜM	33
2.1. YÖNTEM	33
2.1.1. Araştırmanın Modeli	33
2.1.2. Örneklem	34
2.1.3. Veri Toplama Araçları	35
2.1.4. Verilerin Çözümlemesi	36
3. BÖLÜM	38
3.1. Bulgular	38
TARTIŞMA VE SONUÇ	43
KAYNAKÇA	56
EKLER	65
ÖZGEÇMİŞ	80

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.1.1.1.1 Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Dış Görünüm.....	10
Resim 1.1.1.1.2. 0-6 Yaş Bölümü.....	11
Resim 1.1.1.1.3. 0-6 Yaş Bölümü Kitaplık.....	11
Resim 1.1.1.1.4. Üst Kat İnternet Hizmeti	12

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1.2.1. Kitapların Diline İlişkin Bulgular.....	34
Tablo 2.1.2.2. Kitapların Basım Yılına İlişkin Bulgular	35
Tablo 3.1.1. Gelişimsel Haklara İlişkin Bulgular	39
Tablo 3.1.2. Yaşamsal Haklara İlişkin Bulgular.....	38
Tablo 3.1.3. Korunma Haklarına İlişkin Bulgular	39
Tablo 3.1.4. Katılım Haklarına İlişkin Bulgular	41

KISALTMALAR DİZİNİ

ADÇK : Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi

BMÇHS : Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

ERG : Eğitim Reformları Girişimi

KYGM : Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

IFLA : International Federation of Library Associations and Institutions

EKLER DİZİNİ

EK 1. İncelenen Kitap Listesi.....	65
EK 2. BMÇHS 1. Kısım	73

GİRİŞ

Bilinçli okuma kültürü, çocukların hayatlarında başarılı olabilmeleri için ihtiyaçları olan en önemli etmenlerden biridir (Smith, 2018). Çocuklara karşı sorumlu olan anne-babalar, öğretmenler, yazarlar ve kütüphaneler çocukların bilinçli bir okuma alışkanlığı edinmesinde onlara uygun kitapları seçerek ya da en uygun seçme olanaklarını sunarak yardımcı olurlar. Okuma kültürünün desteklenmesinde kütüphane, ebeveyn desteğiyle oldukça önem kazanmakta (Smith, 2018), çocuk ile kitap arasında önemli bir köprü olmaktadır (Yağcı, 2007). Kütüphaneler, kitap çocuk ilişkisini sağlamanın yanı sıra, böyle bir mekânın nasıl kullanılacağına dair bilgi edinmesini de sağlar. Bu nedenle, çocuklar onlar için hazırlanmış kütüphaneler ile ne kadar erken tanışırse ileriki yaşlarda kitap kullanımı ve kitap sevgisi olumlu yönde etkilenecektir (Tür ve Turla, 1999). Kitap kullanımı ve kitap sevgisinin yanı sıra, çocukların milli ve evrensel eserlere ulaşım, istediği bilgiyi elde edebilmesi için de kütüphaneler oldukça önemlidir (McColvin, 1963). Kütüphaneler her çocuğa dil, din, ırk, görüş ayrımı gözetmeksizin ihtiyacı olan bilgilere ulaştırmayı hedeflemektedir. Sosyo- ekonomik düzeyi yeterli olmayan çocukların bilgiye ücretsiz ulaşımını kolaylaştırmaktadır (Kızılöz ve Karaca, 2018). Çocuklara eşitlikçi, tarafsız, demokratik oluşumları ve dijital çağın getirdiği avantajları kendi lehine kullanarak sunmakta, sanatsal, bilimsel ürünlerle buluşma imkânı tanımaktadır (Koç ve Çakmaklı, 2018).

Çocuklara bu fırsatların sunulması Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS)'nin 17. maddesinde "Taraflar Devletler; Kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun, özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar." şeklinde belirtilmiştir. Yine sözleşmenin 17/c maddesinde "Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler." ibaresi yer almaktadır. Bu maddeler ile çocukların kütüphanelerden ve kitaplardan yararlanma hakları uluslararası bir belge ile güvence altına alınmaktadır. Kütüphaneler, bu bağlamda çocuk kitaplarının yayılmasında önemli bir araçtır ve bulundurduğu kaynaklar nitelik ve içerik bakımından önem arz etmektedir. Kütüphanelerde bulunan kaynaklar ile erken dönemde tanışan çocukların gelişimi desteklenirken, gelecek yaşantılarına da olumlu etkileri olacaktır. Çünkü erken yaşlarda

çocuğun içinde bulunduğu çevre ve çocuğa sağlanan eğitimin niteliği, çocuğun ileriki yıllarda başarılarını ve yaşam kalitesini belirler.

Çocuğun kendini tanıması ve anlamlandırması süreci, çevresindeki uyaranların zenginliği ölçüsünde ilerler. Çocuğun bedensel, düşünsel ve ruhsal gelişimi aile içinde ona sunulan sevgi dolu ortama bağlı olarak başlar ve bu süreç zengin uyarıcı ortamlarla desteklenir (Akyüz, 2000). Okul öncesi dönemde çocuklara sunulması gereken zengin uyarıcılardan birisi ise çocuk kitaplarıdır. Okul öncesi dönemde, çocuk kitapları; çocukların eğlenme, oynama, yaşamı ve insanı tanıma gereksinimlerini karşılamaktadır. Bu kitaplar, anadilin güzelliklerini yansıtmaya, duyguları eğitme, okuma kültürü geliştirme ve öğrenmelerine katkı sağlama işlevlerini üstlenmektedir (Sever, 2002). Aynı zamanda çocukların kültürel iletişimini sağlayan, gelişim süreçleriyle yaşantı kazandırmaya yönelik özellikleriyle kişilik gelişiminde de etkili uyaran olan çocuk kitaplarının, sunduğu iletilerle çocukları demokratik kültürün değerleriyle uzlaştırması gerekir. Çocuk kitapları, yarattığı kahramanlar, ele aldığı konular ile BMÇHS hükümlerinde belirtilen fiziksel, ruhsal, bedensel yönden sağlıklı, dengeli ve demokratik kültürü benimsemiş bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir araçtır.

Çocuk okurken, kendisinin ve insanların değerli olduğunu hissetmeli, insan ilişkilerinin temelini 'insana saygı' olduğunu öğrenmelidir. Bu bağlamda, çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğa özgü kavramlar için ortak bir dil yaratmalı, edebi gücünü evrensel ilkelere almalı ve bu doğrultuda çocuk edebiyatı etiğini de oluşturmalıdır (Sever, 2002). Çocuk, küçük yaşlarda kitabı görsel ve hayali değerlerin anlatıldığı bir nesne olarak görmekte iken; gerçeğe hayali ayırt etmeye başladıkça kitabın anlattığı değerleri benimsemeye başlayacaktır. Çocuk evrensel değerleri öğrenip, haklarını benimseyebilmesi için kitaplarla etkili vakit geçirmelidir. Bu nedenle çocuk kütüphanelerinin çocuğa sunduğu kitapların, nitelik açısından çocuk haklarını içermesi önem arz etmektedir. Çünkü çocukların hayatlarına sağlıklı bireyler olarak devam edebilmeleri için kişiliğinin ve yeteneklerinin geliştirilmesi, kendi deneyimlemeleri ile bağımsızlıklarını geliştirmesi önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklar yaş olgunluklarına uygun düşüncelerini ifade edebileceklerini bilmeli, sorumluluklar almalıdır. Çocuğun düşüncelerini ifade edebilmesinde, çocukların ve içinde yaşadığı toplumun çocuk haklarını bilmesi önemli bir faktördür (Dinç, 2015). Çocuk hakları ailenin çocuğa karşı sorumluluklarını, çocuğun reşit olana kadar ki hayatını düzenleyen hukuk kurallarını kapsar (Akyüz, 2000). Çocuk haklarını

ele alan kitaplar ile karşılaşan çocuk, haklarının farkına varacaktır. Bu farkındalığı kazanan çocuk, yetişkinlik döneminde toplumda aktif, demokratik, yapıcı, görüşlerini ifade edebilen, farklı görüşlere saygı duyabilen ve eleştirel düşünebilen bir birey olarak yer alacaktır.

Problem Durumu

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına yönelik bilgiler verilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, çocuk kütüphanelerinde bulunan okul öncesi dönem kitaplarının, çocuk haklarına yer verme durumunun incelenmesidir.

Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır:

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi (ADÇK)'nde yer alan okul öncesi dönem kitaplarında;

1. Yaşamsal haklarına yer verilme durumu nedir?
2. Gelişimsel haklarına yer verilme durumu nedir?
3. Korunma haklarına yer verilme durumu nedir?
4. Katılım haklarına yer verilme durumu nedir?
5. Çocuk haklarına uygun olan ve olmayan iletilerin yer alma durumları nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Çocuk interaktif bir şekilde çevresiyle etkileşime geçerek öğrenen bir varlıktır. Bu nedenle çocuğun sağlıklı büyüebilmesi, gelişebilmesi ve öğrenmeye istekli olabilmesi için nitelikli uyarıcılar ve olumlu yaşantıların çocuğa sunulduğu ve çocuğun gelişiminin her alanda desteklendiği bir çevrenin yaratılması gerekir. Destekleyici çevrenin en önemli uyarıcılarından biri çocuk kitaplarıdır. Kitaplar, dünyayı çocuğa sunan ve tanıtan önemli materyallerden biridir. Çocuklar kitaplar yoluyla dikkatlerini çeken, kitapta yer alan kahramanları rol model alarak olay örgüsünü irdelerken aslında kitapta asıl verilmek istenen olguya da kolayca ulaşırlar. Çocuklar kitaplarda hayal dünyalarının yansımalarını bulabilir, eğlenirken öğrenebilir, kendini keşfedebilir, hayata dair mesajları algılayarak yaşamına

yansıtabilir ve özgün bir bakış açısı kazanabilir. Kitaplarda verilen iletilerin, çocuğun zamanla aşına olup uygulamaya geçireceği kavramlar olması ise çocuğun gelişimi açısından önemlidir. Kitaplar ile dış dünyaya açılan çocuk, sosyal çevresine katılımı, kendini korumayı ve kendini geliştirmeyi deneyimlemelidir. Bu deneyimler sırasında haklarını bilerek çevresi ile etkileşimde bulunursa çok daha bilinçli bir birey haline gelecektir. Kendisinin özel hakları olduğunu bilen çocuk, bu iletileri kitaplar ile çok daha kolay kavrayabilir. Çocuk hakları iletilerini içeren kitapların çocuklarla buluşması, çocukların bu hakları kavraması ve uygulamasına olanak tanır. Yapılan araştırmalarda, çocuk kitapları; çocukluk anlayışı (Yol, 2015), dil sanatları (Pektaş, 2015), eğitsel özellikleri (Yazıcı vd., 2018), toplumsal cinsiyet rolleri (Aktaş ve Kaynak, 2017), okul öncesi öğretmenlerin kitapları kullanma durumları (Turan ve Ulutaş, 2016), içerik özellikleri (Gönen vd., 2014) bakımından incelenmiştir. Merey (2013), ilköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarını çocukların katılım hakkı bağlamında incelemiştir. Turan (2011) tarafından “Her Güne Bir Masal” isimli masal kitabının, Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından ise okul öncesi döneme seslenen çocuk kitaplarının, çocuk hakları bağlamında incelendiği görülmektedir. Ancak çocukların erişiminin kolay olduğu ve alışkanlık kazandıktan sonra bolca vakit geçirebileceği kütüphanelerde yer alan çocuk kitapları araştırmalarda ele alınmamıştır. Kütüphanelerde bulunan kitapların çocuk haklarına yer verme durumları ve çocuk haklarına ilişkin iletiler içermesi incelenmemiştir. Bu bağlamda araştırmanın, çocuk haklarına dikkat çekmesi, kütüphanede yer alan kitapların çocuk haklarını içermeye durumlarını belirleyerek eksikliklerin giderilmesi, seçilecek kitaplarda bu kriterin ele alınmasına dikkat çekilmesi, çocuk hakları ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlaması açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

●Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu’nun kitapları incelemek için yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Kitap incelemeleri, 2018 yılının ilk üç ayında kütüphaneye kayıt edilen 200 kitap ile,
- Kitapların incelenmesi ‘Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu’ ile,
- Kitap incelemeleri, kitapta bulunan metinler ile sınırlıdır. Resimler dikkate alınmamıştır.

1. BÖLÜM

1.1. Çocuk Kütüphaneleri

Çocukların, çocuk kitaplarına karşı ilgilerinin geliştirilmesinde aile, öğretmen ve bir diğer önemli çevresel faktör olan “Çocuk Kütüphaneleri”nin rolü büyüktür. Çocuk kütüphaneleri; okul öncesi çocuklarına farklı öğrenme yaşantıları sunan, çocukların gelişimini destekleyici eğitim materyalleri bulunduran kurumlardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün yayımladığı “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”nde (2012) çocuk kütüphaneleri “İl veya ilçe halk kütüphanesine bağlı olarak on dört yaşına kadar olan çocuklara ayrı bir binada hizmet veren kütüphanedir.” şeklinde tanımlanmıştır. Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (The International Federation of Library Associations and Institutions IFLA), UNESCO’nun “Halk Kütüphanesi Hizmetleri: Gelişim için İlkeler” (2001) adlı yayınında halk kütüphanelerinin çocuklara verdiği hizmetleri; materyaller ile çocuklara okuma sevgisi ve bilgiyi keşfetme duygusu yaşattığı, hayal güçlerini geliştirmelerine olanak sağladığı, özel hizmetler sunduğu şeklinde açıklamaktadır. Bunun yanı sıra kütüphane kullanımına erken yaşlarda başlayan çocukların, sonraki süreçte aktif kullanıcı olarak devam edeceklerini belirtmektedir.

Çocuk için kütüphane; dışarıda kitap okumak için kitap ödünç alabildiği, boş vakitlerini değerlendirebildiği, ödev ve projelerini araştırabildiği, hikâye saatleri, tiyatro, konferanslar ve münakaşalara katılabildiği bir yer olarak tanımlanmaktadır (McColvin, 1963). Ancak geçen yarım yüzyıldan fazla bir süreçte ülkemizde yer alan kütüphanelerin bu ve benzeri içerikte etkinlikler sunmakta yetersiz kaldığı söylenebilir.

Kütüphane, çocuğun hissederek kitaplarla tanışıp, doğrudan etkileşim kurduğu bir mekân olmakla birlikte, yalnızca kitap alınıp verilen bir yer olmamalıdır. Çocuk, kütüphaneyi bilgi alabildiği, okuduğunu tartışabildiği, eğitim ve eğlence ihtiyaçlarını karşılayabildiği, istediği zaman kitap okuyabildiği, istediği zaman kendileri için tasarlanmış mekânlarda resim yapıp boş zamanlarını değerlendirebildiği bir yer olarak görmelidir (Alpay, 1984; Oktay, 2004). Okul öncesi dönemde çocuklar; yaparak yaşayarak kalıcı öğrenme gerçekleştirirler. Kütüphane, çocuğa yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunmalıdır. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarının yanı sıra çocuklar için özel olarak düzenlenmiş

çocuk kütüphanelerinin yeri, çocuk gelişimi açısından oldukça önemlidir. Kütüphaneler, okul öncesi dönem çocukları için ev ve okul arasındaki köprüler olarak görülebilir. Herhangi bir okul öncesi eğitim kurumuna devam edemeyen çocukların ihtiyaçları, çocuk kütüphanelerinin sağlayacağı imkânlar ile karşılanabilir. Özellikle alt gelir düzeyinde bulunan ailelerin çocuklarının gelişimlerini desteklemek, farklı eğitim fırsatları sunmak ve nitelikli, çeşitli eğitim materyallerine ulaşmalarını sağlamak açısından kütüphaneler son derece önemlidir (Alpay, 1984; Yükselen, 2016). Bu nedenle farklı yaş gruplarındaki çocuklara farklı nitelikteki eserlerin ve eğitimlerin ulaştırılması kütüphanecilik alanında eğitim almış uzmanların yanı sıra, çocuğun gelişim özelliklerine uygun kitap seçiminde ve etkinlik planlanmasında görev alacak çocuk gelişimi uzmanlarının da kütüphanede görevlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

Okumanın ve bilgilenmenin önemini kavrayıp hayata geçiren toplumlarda, semtlerde ve okullarda zengin kütüphaneler bulunmakta, kütüphaneler toplumun en önemli kurumları olarak görülmektedir. Çocuk, küçük yaşlardan itibaren kütüphanelere ailesiyle gitmeye başlamaktadır. İlk olarak ailesinin seçtiği kitaplarla tanışmakta, ilerleyen yaşlarında kendi seçtiği kitaplar ile okumanın bilincine varmakta ve kütüphane kültürüne alışmaktadır. Çocuğun ilk başta ailesiyle tanıştığı bir yer olan kütüphaneler yetişkinlik döneminde bağımsızca yararlanıp, vakit geçirebileceği bir yer haline dönüşebilmektedir. İçerik ve nitelik bakımından kaliteli bazı kitapların, yüksek fiyatlı olmaları nedeniyle aileler her zaman bunları satın alamamaktadır. Kütüphaneler, çocukların bu kitaplara ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Çocuklar istedikleri eserleri kütüphanelerden bulabilmekte ve okuyabilmektedirler. Bu nedenle kütüphane ve materyal sayılarının artırılması çocukların nitelikli ve güncel eserlere ulaşmalarını sağlayacaktır (Tuncer, 2000). Kütüphanede vakit geçirdikçe çocukların hem kitap okuma hem de kütüphane kültürü gelişecektir.

Kütüphane kullanmanın, o toplumda kültür haline gelmesi ise bu durumun alışkanlık haline getirilmesiyle ilgilidir. Çocuğun bu alışkanlığı kazanması için en uygun dönem 3-6 yaş arasıdır. Altı yaşından sonra edindiği alışkanlıkları, yeni yaşantıları ile birleştirerek devam eder. Eğer çocuk 3-6 yaş arasında kütüphane ile tanışmışsa kütüphane alışkanlığı edinimi kolaylaşacaktır (Kakırman Yıldız, 2015). Çocukların kitaplara erişim haklarının olduğu, BMÇHS ile vurgulanmakta ve bu hakları uluslararası düzeyde koruma altına alınmaktadır.

BMÇHS, yaş, dil, ırk, cinsiyet, din, ulusal ve kültürel geçmişe ve kişisel beceri ve yeteneklere bakılmaksızın çocukların gelişimi için bilgi ve materyallere eşit koşullar altında, ücretsiz açık erişim hakkı olduğunu vurgular. Yine BMÇHS madde 17’de “Çocukların bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesi sağlanır. Taraf devletler çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler.” maddesi ile çocukların ulaşmak istedikleri bilgilere ulaşma kolaylığı sağlanmasını ve kütüphanelerin, çocuk kitaplarının çocuklara ulaştırılmasında bir aracı olduğunu ve taraf devletlerin bu koşulu sağlaması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Bu doğrultuda IFLA, kütüphanelerin amacını “Her çocuğun hakkı olan bilgi, işlevsel, görsel, dijital ve medya okuryazarlığı, kültürel gelişim, okuma gelişimi, yaşam boyu öğrenme, boş zamanlar için yaratıcı programlara erişimi kolaylaştırmak, çocukların açık erişimli tüm kaynaklara ve ortamlara erişimi sağlamak, çocuklar, ebeveynler ve bakıcılar için çeşitli etkinlikler sunmak, ailelerin toplum içine girişini kolaylaştırmak, çocukları güçlendirmek ve çocukların özgürlüğünü ve güvenliğini sağlamak, çocukları kendine güvenen ve yeterli bireyler olmaya teşvik etmek ve barışçıl bir dünya için çabalamak” olarak belirlemiştir (IFLA, 2001/2011).

1.1.1. Ülkemizdeki Çocuk Kütüphaneleri

Ülkemizde çocuk kütüphanelerinin kuruluşuna bakıldığında; ilk olarak 1925 yılında Akhisar’da bir Türk Ocağı tarafından kurulduğu görülmektedir. 1953 yılından bu yana ise T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, T.C. Kültür Bakanlığı, günümüzde ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çocuk kütüphaneleri açılmakta ve yönetilmektedir (Alpay, 1984). Ülkemizde çocuk kütüphanelerinin, çocuğa ne sunması gerektiği ve bu sunduklarıyla çocuğa neler katabileceklerini gösteren görevleri, 17789 gazete sayılı, 19.08.1982 tarihli resmi gazetede belirtilmiştir. Ancak gelişen ve değişen şartlar dolayısıyla yürürlükteki genelgelerin güncelliğini yitirdiği anlaşılmış ve genelgeler iptal edilmiştir. Bu nedenle 24.07.2012 tarihli “Kütüphane Hizmetleri Genelgesi” yayımlanmıştır (KYGM, 2012). Buna ek olarak “Kütüphane Hizmet Esasları” yayımlanmıştır.

Kütüphane Hizmet Esaslarında;

- Çocuk ve gençlik kütüphaneleri ile ilgili bölümde; çocuk ve gençlik kütüphaneleri veya bölümlerinin 0-14 yaş aralığındaki çocuklar ve 15-18 yaş aralığındaki gençlere ve yetişkinlere hizmet vermekte olduğu,

- Kütüphaneye üye olan kullanıcılara materyal ödünç verildiği, üyelere materyal seçiminde ve bilgi konusunda danışma hizmeti sunulduğu,

- Kütüphane kullanımı, bilgi okuryazarlığı eğitimleri verildiği,

- Okumayı sevdiren etkinlikler yapıldığı,

- Yaratıcı programlar, masal ve öykü okuma etkinlikleri sunulduğu,

- 0-14 yaş aralığındaki kullanıcılar için olan çocuk bölümlerinde; çocukların gelişimine uygun kitap, kitap dışı materyaller (Dergi, çizgi romanlar, broşür, CD, DVD vb.), oyuncaklar, öğrenme oyunları, bilgisayar, yazılım ve internet bağlantısını da içeren her türden materyal bulundurduğu,

- 15-18 yaş aralığındaki kullanıcılar için olan gençlik bölümlerinde; genç kullanıcıların teknolojinin olanaklarından daha fazla yararlanmaları sağlandığı,

- Hobi alanları oluşturulduğu,

- Gençlerin ilgi ve algılarına yönelik kitap, kitap dışı materyaller (Dergi, çizgi romanlar, broşür, CD, DVD vb.), bilgisayar, yazılım ve internet bağlantısını da içeren her türden materyal bulundurduğu belirtilmiştir (KYGM, 2012).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017), verilerine göre 2017 Aralık ayı itibariyle ülkemizde halk kütüphanelerinin sayısı 1.146'dır. Çocuk kütüphanelerine baktığımız zaman ise 81 ilin 32'sinde il ve ilçe halk kütüphanelerinden bağımsız, çocuklar için hizmet veren toplam 44 çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünün açık olarak beyan ettiği çocuk kütüphanelerinin illere göre dağılımı ise şöyledir;

İstanbul'da altı, Adana'da üç, Manisa'da üç, Sivas'ta üç, İzmir'de iki, Çorum'da iki, Ankara, Aydın, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Giresun,

Hatay, Isparta, Kars, Kocaeli, Kütahya, Kahramanmaraş, Muğla, Muş, Trabzon, Aksaray, Karaman, Yalova ve Kilis'te bir çocuk kütüphanesi bulunmaktadır (BBY Haber, 2017).

1.1.1.1. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi (ADÇK) özellikleri

Öğretmenlik ve valilik görevlerinde bulunmuş, ülkemizde okuma alışkanlığının yaygınlaştırılması ve bu alışkanlığın kazandırılması halinde çok daha iyi nesiller yetişeceğine inanan Hamdullah Şükrü Kenanoğlu, çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermesi koşuluyla 1985 yılında evini Kültür ve Turizm Bakanlığına bağışlamıştır. Kütüphaneye manevi babasının adı olan Ali Dayı isminin verilmesini vasiyet etmiştir. Böylece ADÇK, ilk örnek çocuk kütüphanesi olmuştur.

ADÇK, iki katlı bir ev ve bahçeye sahiptir. Kütüphane, vizyonunu sitesinde *“Evrensel bilgi akışının vazgeçilmez bir unsuru olarak yaşam boyu öğrenme adına kütüphane kullanıcılarının zamanlarını verimli şekilde değerlendirmesini sağlamak, öğrenimlerini destekleyecek şekilde yayın koleksiyonunu sürekli yenilemek, bireysel ve toplumsal gelişim için gereksinim duyulan bilgi için başvuru merkezi olmak.”* olarak belirtmiştir.¹ Kütüphanede kitap ödünç alma, çocuk gruplarına kütüphaneyi tanıtmaya amaçlı uyum hizmeti, belirli günlerde masal okuma saatleri, yazarlarla söyleşiler ve imza günleri, yaratıcı drama etkinlikleri ve özgün resim çalışmaları düzenlenmektedir.

Kütüphanede kitaplar iki ayrı yaş grubu olarak sınıflandırılmıştır. 0-6 yaş grubu bölümünde kitaplar, oyuncaklar ve eğitim materyalleri bulunmaktadır. 7-16 yaş grubu bölümünde ise çocukların yararlanabileceği kitaplar, eğitim materyalleri, süreli yayınlar, satranç masaları, playstation, internet hizmeti yanında velilerin bekleyebilecekleri ve kütüphane hizmetlerinden yararlanabilecekleri bir bölüm bulunmaktadır.

Kütüphanenin yapısal özelliklerine bakıldığı zaman ise çocukların kitaplarını alarak bahçede zaman geçirebileceği geniş bir alanı bulunmaktadır. Etkinlikler mevsimine göre bahçede düzenlenmektedir. Kitap bölümlerinde raflar çocukların fiziksel gelişim özelliklerine uygun olarak düzenlenmiştir. Kitap seçen çocukların incelemesi için yine çocuğa göre olan masa ve sandalyeler bulunmaktadır (KYGM, 2019).

¹ <https://alidayicocuk.kutuphane.gov.tr/TR-238600/misyonumuz-ve-vizyonumuz.html>

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi, “Kütüphane Hizmet Esasları”nda belirtilen ilkeleri uygulamaktadır. Yaş gruplarında belirtilen materyaller bulunmakta ve kütüphanede düzenli olarak etkinlikler uygulanmaktadır. Düzenlenen etkinliklerin yanı sıra aktif olarak kütüphaneye okul gezileri yapılmaktadır. Böylece çocukların kullanabilecekleri kaynaklardan haberdar olmaları ve kütüphanelerin sadece ders çalışmak için olmadığını anlamaları sağlanmaktadır. Kütüphane personeli gelen çocuklara kitap seçiminde ilgilerine göre yardımcı olmaktadır. Çocukların seçtikleri kitapları incelemeleri için uygun alanlar bulunmakta, çocuklar istedikleri gibi kitaplarla vakit geçirebilmektedir. Ancak kütüphane sisteminde ödünç alınan kitaplar takip edilmemekte, listede bulunan kitaplara ulaşılamamaktadır. Bu nedenle okuyucular istedikleri materyalleri zaman zaman bulamamaktadır. Kitap takip sisteminin daha etkili takip edilmesi, çocukların daha geniş bir materyal ulaşım ağına sahip olmasını sağlayacaktır.

Resim 1.1.1.1.1 Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi dış görünüm

Resim 1.1.1.1.2. 0-6 yaş bölümü

Resim 1.1.1.1.3. 0-6 yaş bölümü kitaplık

Resim 1.1.1.1.4. Üst kat internet hizmeti

1.2. Çocuğun Gelişiminde Çevresel Uyarılar

Eğitim doğum öncesinden başlayıp hayatın her alanında gelişen ve ilerleyen bir süreçtir (Aslanargun ve Tapan, 2015). Okul öncesi dönem ise, çocuğun doğduğu günden itibaren 72 aya kadar geçen zamanını kapsamaktadır. Biber (2014)'e göre okul öncesi eğitimi: çocukların bireysel gelişim hızları dikkate alınarak, duyguların gelişimini ve idrak gücünü artırarak akıl yürütme sürecine yardımcı olan, yaratıcılığını artıran, milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığı geliştiren, özdenetimlerini ve bağımsızlıklarını kazanmasına olanak sağlayan sistemli ve aile destekli bir süreçtir. MEB (2013); okul öncesi eğitimi, çocukların olumlu alışkanlıklar edinimini hedefleyen, bu eğitim ile çocukları ilkökul sürecine hazırlayan, tüm çocuklara eşit fırsatlar sunulmasını sağlayan, çocukların anadilini düzgün ve etkili bir şekilde kullanmaları için destekleyen süreç olarak tanımlamıştır. Okul öncesi ya da 0-6 yaş olarak tanımlayabileceğimiz dönem insan gelişimi açısından önemli olarak kabul edilmektedir. Bireyin olgunlaşmasına paralel olarak ortaya çıkan bazı kritik dönemler vardır. Zihinsel gelişim ise büyük oranda bu dönemde kazanılır. Bu nedenle çocuğun bulunduğu çevrede karşılaştığı uyarıcılar zihin gelişimine katkı sağlayacaktır (Aslanargun ve Tapan, 2015; Alptekin, 2018).

Çocuğun bu yaşlarda tüm gelişim alanlarını kapsayan, gelişim düzeylerine uygun olarak zengin uyarıcı çevre olanaklarını sağlamak önem arz etmektedir. Okul öncesi eğitim çocuklara bu zengin uyarıcı ortamını sağlayan, bunun yanında yaşadıkları toplumun kültürel özelliklerini benimseten, çocukları ilköğretime hazırlayan sistemli ve bilinçli bir eğitim sürecidir (Akduman, 2010). Bu eğitim sürecinin çocuğun yaşamında önemli bir yeri vardır. Çocuk aldığı eğitimle gelecek yıllarını şekillendirecektir. Dolayısıyla çocuğun aldığı eğitimin ne zaman başladığı önem arz etmektedir. Çocuğun başarıma duygusu, kendini fark etmesi, kendisine sunulan fırsatları değerlendirmesi okul öncesi eğitim ile başlamaktadır. Okul öncesi dönemde aldığı eğitim ile çocuk kendinin bilincine varacak ve yaşamın içinde bir birey olarak yer almaya başlayacaktır (Karakaş ve Çevik, 2016). Okul öncesi dönemde kendini tanıyan çocuk, toplumda bilinçli bir birey olarak yer alacaktır.

Çocuğun zengin uyarıcılarla karşılaşması gelişim alanlarına etki ederek, çocuğun benlik algısını, kişilik gelişimini, iletişim becerilerini ve sosyal duygusal gelişimini destekler. Bu alanlar desteklenirken çocuk, okul öncesi eğitimin diğer bir amacı olan ilköğretime hazır hale gelmeye başlar ve yaşama dair deneyim kazanma süreci de yaşar (Biber, 2014). Çevresel etkiler olumlu olursa beyin gelişimi de olumlu yönde ilerleyecektir. Çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi, gelişebilmesi ve öğrenmeye istekli olması için nitelikli uyarıcılar ve zengin etkinliklerin, olumlu yaşantıların çocuğa sunulduğu ve çocuğun desteklediği bir çevrenin yaratılması gerekir. Bu ise sağlıklı bir aile ortamı ve nitelikli bir okul öncesi eğitimi ile mümkündür (MEB, 2013). Okul öncesi dönemde olan bir çocuk çevresel etkiler ile bireysellikten çıkarak toplumsallaşmaya başlamaktadır. Toplumsallaşma sırasında ise var olan bilgilerine yenilerini eklemektedir. Çocuğun bu dönemleri öğrenmenin en kalıcı ve etkili olduğu dönemdir. Toplum içerisinde birey olarak yer aldığı sürece çevresel uyaranlar sayesinde, öğrenmeler gerçekleştirecektir. Bu dönemde gelişimini etkileyen en önemli çevresel uyaranlardan birisi de çocuk kitaplarıdır. Çocukların kitaplarla yaşadığı deneyimler öğrenmede kalıcılığı sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişme süreçlerine, hayallerine, duygularına, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, aynı zamanda eğlenmelerini sağlayan, usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış sözlü ve yazılı üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005; Oğuzkan, 2001). Dilidüzgün (2005) ise çocuk edebiyatını, edebi niteliklerinden ödün vermeden, çocuğun gerçekliğinden hareket ederek,

konularını çocuğun doğal ve güncel çevresinden seçen, çocuğun iç dünyasına farklı bakış açısıyla bakmasını sağlayan ve ona bilinçli bir okur olmayı öngören edebiyat ürünleri olarak tanımlamıştır. Bu tanımlara bakarak çocuk edebiyatı için çocuk için olan, çocuğun hayal dünyasını zenginleştiren, zevklerine hitap ederek eğlendirirken öğrenmesini sağlayan, çocuğu kendisi ve çevresi hakkında bilinçlendiren bir edebiyat türü tanımını yapabiliriz.

1.2.1. Çocuk Gelişiminde Çocuk Kitaplarının Yeri ve Önemi

Çocuk edebiyatı, çocuğu estetik açıdan geliştiren, aynı zamanda hayata hazırlayan geçiş dönemi edebiyatıdır (Yılmaz ve Yakar, 2018). Çocukta güzellik ve estetik duygusu doğuştan gelir. Doğuştan gelen bu kavramların dışarıdan uyarıcılarla harekete geçirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. Çocuk edebiyatı çocukta bu duyguları harekete geçiren kavramlardan birisidir. Çocukların ilk dikkatini çeken, tekerleme ve bilmecelerin ritim ve melodi özelliğidir. Dilin ritmik bir ifade biçimine dönüşmesi ile ilgi şiir ve masallara doğru yönelir. Bu yönelim sırasında çocuğun ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Okul öncesi dönem çocuğunun belli başlı ihtiyaçları ise; çocuk kendini ifade etmek, çocukluğunu yaşamak, dış dünyayı tanımak, güzel ve etkili sözler duymak, ritmik melodilerle yaşamak ister (Şimşek, 2002). Çocuğun bu ihtiyaçları düşünüldüğünde, çocuk kitaplarının kullanımı önemli bir unsur olur.

Çocuk, ses farkındalığı kazanma ve dili kullanmaya başlamasıyla hayal dünyasını deneyimlemeye başlamaktadır. Kitaplarda karşılaştığı hayali karakterler ise çocuğun dünyaya bakış açısını zenginleştirmektedir (Gönen vd., 2015). Çocuk kitaplarındaki olayları kendi hayatına aktarıp özdeşim kuran çocuk değerler kazanacak, bilinçlenecek ve hayata hazırlanacaktır.

Çocuğun duygusal dünyasına hitap ettiği için edebiyat, çocuk için doğal bir ihtiyaçtır. Çocuk kendini ifade etmek istediği zaman ifade biçiminin doğru, güzel ve etkileyici olmasını ister. Dil kullanımının en güzel aktarıldığı uyarıcı ise çocuk kitaplarıdır. Bu nedenle çocuk için edebiyat ihtiyacı ömür boyu sürecektir (Şimşek, 2002). Çocuğun ihtiyaç duyduğu kitaplar, çocuklara estetik duygusunun yanı sıra eğitsel özellikler de kazandırır. Çocuk edebiyatı kitaplarının hepsi eğitsel amaçla üretilmemiş olsa da çocuklar için kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebilir. Çocuğun kitapta algıladığı ve kendi dünyasına yansıttığı anlatımlar çocukta olumlu davranışlar geliştirebilir (Şimşek, 2004). Çocuk yaşamla uyumu;

okuduğu kitaplarla gerçek yaşam arasında ilişkiler kurarak geliştirebilir. Bu ilişkileri ise ihtiyaçları doğrultusunda kurabilmektedir.

Okul ncesi dönemde çocuğun kitapla olan etkileşimi, duyuşsal boyutlu ilk olumlu davranışların kazanılacağı ortamı yaratır. İlgi çekici bir okuma ya da anlatım çocukta dinleme becerisine ilişkin yaşantılar kazandırır. Çocuğun etkileşimde olduğu kitapların niteliği, çocuğun gelişiminin ilerleyen yıllarında okuma alişkanlığı kazanmış birer okur olarak yetişmelerinde büyük rol oynar (Sever, 2003). Kitaplar ocuğun gelişim aşamasında kendini ifade etmesine, eğitici, eğlendirici ve kültürel faaliyetlerine, boş zamanlarını etkili değerlendirmelerine ve kitap alişkanlığı edinimine katkı sağlamaktadır (McColvin, 1963). Çocuklar kitaba ilgi duymaya başlayınca ve kitap alişkanlığı edinince normal gelişimi hızlanmaktadır. Normal bir büyüme ve gelişme süreci sergileyen çocuğun doğal ihtiyaçlar ve beceri ediniminin yanında ruhsal ihtiyaçları da vardır. Çocuklar edebiyata aşına olduktan sonra ise sürekli olarak edebi eserlerden yararlanma ihtiyacı duymaktadırlar (Oğuzkan, 2001). Okul ncesi eğitimde kitaplarla tanışan ocuk sadece okuma alişkanlığı edinmekle kalmaz, aynı zamanda çocuğun, dil, bilişsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Kitaplar ocuğun hayal dünyasını zenginleştirir ve geliştirir. ocuk, edebiyat ürünleri ile kendi hayal dünyasını oluşturur ve hayal dünyasına ait zengin düşünceler keşfeder. Edebiyat rnleri ile dilinin güzel örneklerini keşfeder ve inceliklerini bulmayı öğrenir (Karakuş, 2006). Edebiyat ile dilin özelliklerini keşfeden ocuk bu deneyimlemeyi günlük yaşamına aktarır. Çocuklar, okulöncesi dönemde tekerleme, bilmece gibi dilsel gereçler aracılığıyla dilin ritmini ve söyleyiş özelliğini sezinler ve bunları söylemeye yönelik deneyimler edinir. Tekerleme, bilmece dinleyerek, sorarak, söyleyerek kendilerini anlatma ve gerçekleştirme aliştırmaları yaparlar (Sever, 2005). Kitap- ocuk etkileşimi, çocuğun kendi isteğiyle yönlenir. Ayrıca ocuk kendi bilgilerini ve yaşantılarını kitapta sunulanla sınıyabilir. Kitapta sunulan uyarılarla ocuk defalarca etkileşim kurabilmekte ve kendi bilişsel, dilsel birikimiyle yeni yaşantılar edinebilmektedir. ocuk gelişim gereksinimlerine uygun kitap okuyarak kendini gerçekleştirirse, okuma eyleminden mutlu olduğu için yeni okuma deneyimleri edinmek ister. zgn ocuk kitaplarında bulunan örnekler, çocuklara dilin yaratıcı gücünü sezinlemeleri, yaşamı ve insanı farklı boyutlarıyla keşfedebilmelerine olanak sağlar (Sever, 2006). Çocuklar, küçük bir evrende sadece kendilerini düşünerek ve kendi bakış alılarıyla yaşarlar. ocuk kitapları, eğlenceli bir yöntemle, çocukların başka hayatları okuyarak, başka yaşantılara, empati yoluyla bakmalarını sağlamaktadır (Dimakos, 2006).

Çocuk kitapları, çocuğun kendini tanımasına ve sınırlarını keşfetmesine, geliştirmesine yardımcı olmalıdır. Aynı zamanda çocuğu denemeye, araştırmaya, eleştirmeye ve bunların doğrultusunda da özgür düşünceli bir birey olarak yetiştirmesine araç olmalıdır (Kantemir, 1979). Çocuk edebiyatı yoluyla, başka yaşantıları okuyarak tecrübe etmeye ve başka yaşantılara karşı empati kurmaya başlayan çocukların güven, sevgi, ait olma, gibi ruhsal ihtiyaçları da karşılanmaktadır (Ayhan ve Yılmaz, 2016). Çocuk, kitaplarda kendi hayatının yansımaları görebildiği gibi başka hayatları ve kültürleri de görebilmektedir (Mendoza ve Reese, 2001). Kitap okuyarak empati becerilerini geliştiren çocukta aile, arkadaşlık gibi kavramların daha kolay anlaşılması sağlanır. Sosyal hayatta önemli yeri olan paylaşma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve hoşgörülü olmanın önemini ve nasıl uygulanması gerektiğini öğrenir. Kitaplarda geçen olay örgüsünden etkilenerek sosyal uyum kolaylaşır. Kendi toplumsal değer ve kültür yapısını öğrenir (Tür ve Turla, 1999). Nitelikli çocuk kitapları ile vakit geçiren çocuklar, kitaplardaki olaylardan yola çıkarak doğruyu yanlış ayırt etmeye, kendi düşüncelerini ve doğrularını oluşturmaya başlarlar. Kendi düşüncelerini oluşturan çocuk, toplumda hangi konumda yer aldığını ve toplumsal değerlerinin ne olduğunu da kavrar. Çocuk kendini sevmeyi, değer vermeyi, topluma faydalı eylemlerde bulunmayı, doğruyu yanlış ayırt etmeyi öğrenir. Çocuk, kitapta sanatçının kendine göre işlediği konuları kendi bakış açısıyla günlük hayatına yansıtır (Aslan, 2006).

Çocukların gelişim düzeylerine uygun olan, çocuğu topluma hazırlayan ve çocuğun olumlu davranışları içselleştirmesini sağlayan çocuk kitapları, çocuğun kişiliğini oluşturmalarının yanı sıra, üretkenliğini artırır, eleştirel düşünmeyi sağlar, çocuğu gerçek yaşama hazırlar, çocuktaki güzellik ve sevgi duygusunu ortaya çıkarır, okuma alışkanlığı geliştirmesine katkı sağlar ve çocukların evrensel değerleri tanımasına yardımcı olur (Sayer, 2007; Kuru, 2017). Çocuklar gelişimleri itibariyle çevrelerinde ki her şeye karşı ilgilidirler. Bu ilgi ve meraklarını ise araştırarak ve sorgulayarak gidermektedirler (Alptekin, 2018). Edebi eserlerin çocuklara kattıkları ve aradıkları yanıtları kitaplarda buldukları yadsınamaz bir gerçektir. Çocuk okuduğu kitapla birlikte; kahramanı ile birlikte düşünür, olaylara farklı bir bakış açısı kazanır, empati becerileri gelişir. Okurun insan ilişkilerini geliştirirken aynı zamanda demokratik düşünerek topluma katılmasını sağlar. Çocuklar da çocuk edebiyatı yapıtları ile karşılaşınca demokratik kültürü benimseyerek, benlik algılarını geliştireceklerdir (Yumru, 2012). Çocuk edebiyatının çocuklara tüm bu katkıları göz önüne alındığında, çocukların nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri ile karşılaşmaları önem

taşımaktadır. Bu yapıtların eğitici, okumaya yöneltici olmasının yanı sıra çocukta olumlu davranışlar kazandırması da gerekmektedir (Kantemir, 1979). Çocuğun günlük yaşantısını ve sloganlaşmış genel yargıları aktaran kitaplar, çocukların duygu ve düşünce dünyasını sıradanlaştırır. Çocuk gerçekliğine gerektiği kadar duyarlı olmayan bir çevrede sıradanlığın dışına çıkabilmenin en etkili yolu ise çocuğu önemseyen kitaplar ile çocuğun buluşturulmasıdır (Sever, 2003). Bu nedenle çocuk kitaplarının taşınması gereken özellikler göz önünde bulundurulmalıdır.

1.2.2. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Özellikler

Çocuk için yazılan eserler yetişkinler için yazılan eserlerin niteliklerini taşımalıdır. Edebi ve estetik yönü güçlü eserler, çocuk kitaplarını çocukça kavramından çıkarıp çocuk için yazılmış kategoriye taşıyacaktır. Konuları çocuğun yaş özelliklerine uygun olarak ilgisini çekmelidir. Çocuğun günlük yaşamında da kullanabileceği ve geliştirebileceği bir dil sunmalıdır (Oktay, 2004). Çocuk hayalle gerçeği ayırmayı gelişim sürecince tamamlar. Kitaplarda sunulan hayal dünyası çocuğun gerçek yaşamıyla bütünleşir. Kitaplarda sunulan gerçekler ise çocuğun hayal dünyasıyla bütünleşir ve çocuk böylece yeni keşiflere çıkar, kendi sınırlı dünyasında kalmamış olur. Tüm bunlar gerçekleşirken, dilin anlatım özelliklerinin de farkına varır. Kitapta bulunan dil yanlışsız olmalı ve çocuğun dili kullanım yeteneklerini geliştirmelidir (Nas, 2014).

Çocuk kitaplarında, konu çok önemli bir yer taşımaktadır. Çocuğun yaşına uygun olmayan ya da konu olarak çocuğa göre olmayan kitaplar çocuğa ulaşamaz. Kitaplardaki konular çocuğu, düşünmeye sevk etmeli, eğlendirirken öğretmelidir. Konu, çocukta bağımsız olmamalı, çocuğun günlük yaşantısını yansıtmalıdır (Nas, 2014). Kitabın akıcılığı için konu hareketli olmalı ve gelişmelidir (Kantemir, 1979).

Çocuk kitaplarında tema seçilirken ise çocuğa; yurt sevgisi, doğa ve hayvan sevgisi, dayanışma, hoşgörü, empati, doğruluk, dürüstlük, çalışkan olma ve görev duygusunu benimseten temalar tercih edilebilir (Kıbrıs, 2016). Kitaplar, din, ırk, önyargı temalarını içermemeli, eşitlik değeri veren temalar içermelidir (Kantemir, 1979).

Çocuk kitaplarında ele alınan karakterler insan, hayvan, canlı veya cansız nesnelere olarak görülebilir. Karakterlerin kitapta hangi şekilde ele alındığı önemli değildir. Karakterin çocuğa verdiği mesaj, çocuğun hayatına kattığı değerler önemlidir (Oğuzkan,

1998). Bunun önemi ise çocukların karakterlerle özdeşim kurup, onları hayatlarının bir parçasında hatırlamaları ve günlük yaşamlarına katmalarından gelir. Bu karakterler işlenirken kahramanların yaşadığı duygular ve iyilik, korku, fedakârlık, kahramanlık gibi kavramlar abartılmadan, sağlıklı bir biçimde verilmelidir (Kantemir, 1979).

Çocuk kitaplarında bulunan resimler okumaya hazırlık aşamasında çocukların metni anlamlandırmasına yardımcı olur. Çocuk metin ile resim arasında bağlantı kurabilir. Düşünceyi, kavramı ve verilmek istenen mesajı resimler sözcüklerle birleşerek anlamlı hale getirir. Böylece çocukların öğrenme ve kavrama hızı kolaylaşır (Şimşek, 2004). Çocuk edebiyatında bulunan görsellik anlamlandırmaya katkı sağladığı gibi eseri güzelleştirir ve tamamlar. Çocukta estetik duygusunu da geliştirir (Taşdelen, 2016). Çocuk kitaplarında resimlemelerde cinsiyet ayrımı yapılmaması dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir konudur. Kızlar pembe, erkekler mavi gibi kesin ayrımlar çocuk için bir örnek oluşturacaktır. Böyle toplumsal kalıp yargıların çocuğa aktarılması, çocuğun günlük yaşamına da yansiyabilir. Oysaki bir kadın pekâlâ mavi renk giyip tamir işi yapabilir, bir erkek de pembe renk giyip yemek pişirip temizlik yapabilir (Yılmaz, 2016). Böylece kadın ve erkeğin istedikleri şekilde yaşama katılabilecekleri mesajı verilir.

Demircan (2006)'a göre “çocuk kitaplarının dikdörtgen veya kare biçiminde; çocuğun seviyesine göre 16x23 cm büyüklüğünde olması normal sayılır. Ayrıca kitap kolay taşınabilir olmalıdır. ” Ancak çocuk kitaplarında, çocuğun daha çok etkileşimde bulunması açısından taşınabilirliği olduğu sürece ideal bir boyuttan söz etmek çok mümkün olmayacaktır. Çocuk ilgisini çektiği sürece çok küçük bir kitaba ya da çok büyük bir kitaba yönelim gösterebilir.

Kitabın kapakları ve sayfaları dayanıklı olmalıdır. Satır aralarında gerekli boşluk bırakılmalı, resim ve yazı dengesi iyi kurulmalıdır. Sayfaların %75'i resim, %25'i yazı olmalıdır (Nas, 2014). Çocuklar kitaplara bir oyuncak gözüyle bakarlar. Bu nedenle kitabın dayanıklı olması ve iplikle dikilmesi dayanıklılığı ve kullanılabilirliği açısından önemlidir (Kıbrıs, 2016).

Çocuğun karşılaştığı kitapların kavramsal bakımdan çeşitli ve nitelikli, iletilmek istenen mesaj bakımından ise çocuğun gelişimine uygun olması önem arz etmektedir. Bu özellikleri taşıyan kitaplar çocuklar tarafından kolay algılanır ve benimsenir (Alptekin, 2018). Çocukların, kitapları okuma ya da dinleme esnasında karşılaştığı kavramların ve

aktarımı sağlayan sözcüklerin niteliği, verilmek istenen mesajların daha rahat ve amaçlı bir şekilde iletilmesini sağlayacaktır (Baş, 2010).

Çocuğun varlığı kabul edilebildiğine göre çocuk edebiyatının varlığı da kabul edilmeli ve bu alanda nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri olmalıdır (Nas, 2014). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde ve çocuğun eğitiminde belirli çerçevelerde hazırlanmış çocuk kitapları önemli bir faktördür (Demircan, 2006). Çocuk, çocuk edebiyatı yapıtlarını okuduğu zaman ona sunulan bilgileri olduğu gibi kabul etmez. Kendi dünyasıyla bağdaştırır, ortak ve farklı yönleri bulur. Çocuk edebi yapıtlar ile karşılaştıkça kendi görüşünü oluşturur. Çok yönlü bir kişilik olmasına olanak sağlar. Yaşantısında karşılaştığı farklı kültürleri, inançları ve düşünceleri anlayışla ve doğal bir tavırla karşılar hale gelir. Geniş, evrensel bir bakış açısı kazanmasını sağlar (Yumru, 2012). Nitelikli çocuk kitapları ile çocuklar edebiyattan yoksun bırakılmayacak ve böylelikle yaşamını şekillendirmeye başlayacaktır. Çocuğun kişilik gelişiminin desteklendiği bu süreçte BMÇHS'nin hayata geçirilmesinde, çocuk edebiyatı yapıtlarının önemli bir rolü vardır (Sever, 2002). Çocukların, kitapların kahramanlarını rol model aldıkları göz önüne alınırsa, kitapların çocuk haklarına olumlu bir içerikle yer vermesinin, çocuğun kendini ifade etme, farklı fikirlere saygı duyma, kendine ait olan haklardan yararlanma, hakkı olan eğitimi alma, kendini istediği konularda geliştirme hususlarında sağlıklı gelişimini destekleyeceği söylenebilir. Bu nedenle okul öncesi dönem çocukları için yazılmış çocuk kitaplarının, çocuk haklarını benimsetecek içerikle hazırlanması, farkındalık geliştirmesi çok önemli bir unsur haline gelmektedir (Yıldız, 2017).

1.3. Çocuk Hakları

Çocuk ve çocukluk kavramları tarih boyunca farklı şekillerde ve toplumun özelliklerine göre nitelendirilmiştir. Ülkelerin geleceğini şekillendirme, neslin devamlılığını sürdürme gibi kavramlar hep çocuk üzerinden açıklanmıştır. Bu nedenle çocukların yaşama şekilleri, aldıkları eğitimler, oynadıkları oyunlar da topluma ve zamana göre şekillenmiştir (Yıldız, 2017). Çocukluk kavramı topluma göre şekillense de zaman içerisinde çocuk haklarının evrenselleşmesi ile bütün çocuklar eşit haklara sahip olmuşlardır.

Çocuk hakları, tüm çocukları yetişkinlerin ihmal ve istismarlarından koruyan uluslararası haklardır (Shumba, 2003). Dinç (2015)'e göre "Çocuk hakları, çocukları korumak, bağımsız ve sorumlu yetişkin yaşamına hazırlamak amacıyla çocuklara hukuk

kuralları tarafından tanınan yetkilerdir.” Doğal hukuk açısından çocuk hakları ise, çocuğun insan olması ve aynı zamanda gelişimi için bakıma ihtiyaç duyması nedeniyle çocuğa verilen haklardır. Bu haklar çocuğun gelişme çağında, ayırım gözetmeksizin herkese tanınması gereken haklar listesidir (Kükürtcü, 2011). İnsan haklarını konu alan belge ve sözleşmelerin çoğuna göre, 18 yaşını doldurmamış kimseler çocuk olarak tabir edilir (Erdoğan, 2017). Çocuk Hakları sözleşmesine göre, erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır (Şirin, 2011). 18 yaşına kadar her çocuğun haklarını ifade eden çocuk hakları, insan haklarının bir alanıdır. İnsana doğumdan itibaren bir kimlik kazandıran, 18 yaşına kadar çocuk sayan, gelişme, korunma, katılım ve yaşamsal haklarına özel ayrıcalık veren ve bu hakların uluslararası ortamda kabul edilmesini destekleyen haklardır. Çocuk hakları her çocuğun haklarını güvence altına alıp, bu hakları koruma çerçevesinde insan hakları içinde yer alan çok önemli ve özel bir alandır (Human Rights Agenda, 2008). Çocukluk ve yetişkinlik kavramlarının ayrılması ve çocukların ayrı haklarının olmasının nedenleri arasında çocukların yaşından ötürü mantıklı davranma kabiliyetlerinin yetersizliği ve çevrelerindeki yetişkinlerin korumasına ve bakımına ihtiyaçları olarak görülebilir. Ayrıca çocuk hakları uygulamalarında çocukların karmaşık doğası göz önünde bulundurularak, gelişen ve bakıma ihtiyaç duyan özellikleri unutulmamalıdır (Woodhouse, 2000).

1.3.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk haklarının evrensel boyutta korunması düşüncesi ilk kez 1894 yılında Jules de Jeune tarafından öne çıkarılmıştır (Müftü, 2013). Gençlik ve çocuk sorunlarının çözülmesi ve haklarının korunması alanında uluslararası bir kurum olma yolunda ilk resmi girişim 1912’de İsviçre’de görülmüştür. Bu kurum, devletlerin çocukların korunmasına ilişkin kanunları yayınlamak ve buna ilişkin uluslararası bir anlaşma yapılmasını amaçlamıştır. Bu dönemde Belçika’da da aynı niteliklere yer veren çalışmalar yapılmıştır. Ancak 1. Dünya Savaşı’nın 1914’de çıkması üzerine çalışmalar tamamlanamamıştır (Kükürtcü, 2011).

Savaşta zarar gören çocuklar için gerekenlerin yapılması ve uygulanması için ‘Milletler Cemiyeti’ kurulmuştur. Bu cemiyetin temel amacı olan çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunmalarını özel olarak ele alan ‘Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi’ hazırlanmış, çocukların yaşama, gelişme ve korunma haklarının üzerinde durduğu bu beş maddelik bildirge M. Kemal’in de aralarında bulunduğu devlet başkanları tarafından 26

Eylül 1924’de imzalanmıştır. Uluslararası bir hareket olan bu bildirge 2. Dünya Savaşı ile birlikte geçerliliğini koruyamamıştır. Savaştan sonra çocukların daha fazla zarar görmesiyle Birleşmiş Milletler kurulmuş ve yeniden hazırlanan 10 maddelik ‘Çocuk Hakları Bildirgesi’ 1959 yılında kabul edilmiştir. Bu bildirgede çocuğun özel bakıma ve korunmaya ihtiyaç duyduğu, ayırım yapılmadan çocukların gelişimlerini sağlayacak imkânlar sunulması gerektiği ve engelli çocukları da kapsayan tüm çocukların eğitim görmeleri gerektiği vurgulanmıştır (Müftü, 2013). 1959 yılında ‘Çocuk Hakları Bildirgesi’ kabul edilmiş, sözleşme 1989 tarihinde onaylanmıştır. 1990 yılında ise sözleşme yürürlüğe girmiştir. BMÇHS, tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesidir. BMÇHS, üzerinde pazarlık yapılması mümkün olmayan yükümlülükler ve maddeler içermektedir. Sözleşme, çocukların nerde doğduklarına, kim olduklarına, cinsiyet, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin bütün çocukların haklarını tanımlamıştır (UNICEF, 2017). 1979 tarihi, 1959 Çocuk Hakları Bildirgesinin kabulünün 20. Yılı, Birleşmiş Milletler tarafından “Çocuk Yılı” ilan edilmiştir (Genç, 1991).

BMÇHS, çocukları evrensel boyutta üst sıralara yerleştiren, evrensel olarak çocuk haklarını koruyan temel yasal metindir. Sözleşmeyi onaylayan her devlet, çocuklarla ilgili yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu tüm kişi ve kurumlara yasal, yönetsel ve yapısal olarak önlem almak zorundadır (Akyüz, 2001). BMÇHS bazı temel ilkeler üzerine oluşturulmuştur.

BMÇHS’nin temel ilkeleri şöyledir;

- *Ayırım Gözetmeme*

Sözleşmeyi imzalayan devletler, koruması altında olan çocukları, ailesinin sahip olduğu ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ve başka düşünceler gibi nedenlerle hiçbir ayırım gözetmeksizin sözleşmeyi uygular (Ersoy, 2008). Ayırım gözetmeme ilkesi, her çocuğun eşit muamele görmesini, yaşadığı ve bulunduğu ortama bakılmaksızın ayrımcılığa tabi tutulmamasını, ne ceza ne de mükâfat olarak farklı davranılmamasını ve adil yargılanmayı kapsar (Erdoğan, 2017).

- *Yaşama ve Gelişme Hakkı*

Çocuk Hakları Sözleşmesinde bu hak “Taraflar devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder. Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.” şeklinde belirtilmiştir (md.6).

- *Çocuğun Yüksek Yararının Korunması*

Çocuk Hakları Sözleşmesine göre “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. Taraflar Devletler, çocuğun ana- babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemler alırlar” (md.3). Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel ilkesi çocuğun yüksek yararınıdır.

- *Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi*

Çocuk Hakları Sözleşmesinde “Taraflar Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı /ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya da doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.” (md.12).

Sözleşme önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır. 1.kısım 1-41, 2.kısım 42-45, 3. kısım 46-54 arası maddeleri kapsamaktadır.

Önsözde, Birleşmiş Milletlerin temel ilkeleri belirtilmekte, çocukların savunmasız konumları nedeniyle özel bir korunmaya gereksinim duyduklarına, bu korumanın önce aile sonra devlet tarafından yapılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. 1. Kısımdaki maddeler çocukların haklarını belirtmektedir. 2. Kısımda sözleşmeyi imzalayan devletlerin uygulamakla yükümlü oldukları sorumluluklar, bu sorumlulukların denetlenmesi ve bu denetlemeyi sağlayan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin kuruluş amacı belirtilmektedir. 3.kısımda ise çocuk haklarını yürütmeye yönelik hükümler yer almaktadır (Akyüz, 2012).

Sözleşme, bütün çocuklar için eşitliği vurgular ve ayırım yapılmasını reddeder. BMÇHS evrensel olduğu ve bütün dünyada eşitlik ilkesini uygulamayı amaçladığı gibi, ayrımcılık yapılan ve haklarından mahrum kalan çocuklar için de önlem almayı amaçlar (Oktay, 2004). Çocuklar dünyada olgunlaşmamış ve deneyimsiz olarak görüldükleri için BMÇHS bu adaletsizliği dile getirir. Bu dışlanmayı önlemek için ise çocuk haklarını çocuk odaklı bir sistem ile yaşama hakkı, katılım hakkı, korunma hakkı ve gelişim hakkı olmak üzere dört ana başlık altında vurgular (Saguisag ve Prickett, 2016).

1.3.1.1. Yaşama hakkı

Yaşama hakkı en doğal haktır ve diğer hakların oluşumunun temelidir. Yaşama hakkı olmaz ise diğer haklarının olmasının bir anlamı kalmayacaktır. Çocuğun olabilecek en uzun süre hayatta kalması ve bu süreçte gelişimini sürdürmesi gerekmektedir. Çocuğun hayatta kaldığı süre içerisinde gelişimi desteklenmelidir. Çocuğun yaşama hakkı sadece gelişim hakkı ile değil, ailesinin yanında yaşama, sevgi ve ilgi görme, beslenme, barınma, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi haklarla birlikte değerlendirilmelidir (Erdoğan, 2017). Çocuğun hayatta kalması, gelişim aşamalarının desteklenmesi ile mümkün kılınabilir. Çocuk ihtiyacı olan bakımı görüp gerekli sağlık hizmetlerinden faydalanabilirse yaşama hakkını elde etmiş olacaktır. Çocuk Hakları Sözleşmesinde;

(1) Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduklarını kabul ederler.

(2) Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler (md 6),

Maddeleri ile yaşama hakkı belirtilmiştir.

1.3.1.2. Gelişme hakkı

Çocuğun gelişim hakkı sadece fiziksel gelişme olarak sınırlandırılmamalıdır. Bu gelişimin içinde çocuğun eğitim hakkı, serbest zaman, dinlenme, eğlence ve kültürel hakları, düşünce özgürlüğü de bulunmaktadır (Erdoğan, 2017). Çocuk hakları sözleşmesinde;

(1) Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler (md 6) maddesi ile gelişim hakkı ele alınmıştır.

1.3.1.3. Katılım hakkı

Çocukların katılım hakkını kullanmasıyla diğer çocuklarla etkileşimi artar ve akran öğretimi gerçekleşir. Çocuk diğer çocuklarla etkileşimde bulunduğu anda aidiyet bilinci artar, haklarının bilincine varır, koordineli çalışmayı öğrenir ve sosyalleşir. Çocuğun hayata etkin katılımı kendilerini doğrudan ifade etmelerine ve özgün çözümler üretmelerine olanak sağlar. Çocuk özgün çözümler ürettiği sürece motive olur, başarı duygusunu tadar ve daha çok toplumla bir arada olma isteği artar. Çocuğun karşılaştığı sorunlar yetişkin tarafından çözüldüğünde ve çocuğa kabul ettirilmeye çalışıldığında çocuğun gelişimi engellenmiş olur. Çünkü çocuk kendini ilgilendiren konuları seçebilir ve bu konuda görüşlerini özgürce ifade edebilir (Erdoğan, 2017). Bu nedenle katılım hakkının önemli bir alt dalı çocuğun görüşlerini ifade etme hakkıdır (md.13).

1.3.1.4. Korunma hakkı

Korunma hakları sözleşmede tek bir hak maddesi ile ele alınmamaktadır. Korunma hakları bir haklar grubudur. Maddelerde ele alınan konular çocukların tüm tehlikelere ve sömürülere karşı korunmasına yöneliktir. Çünkü çocuklar yetişkinler tarafından hazır olan bir dünyaya doğar ve yetişirler. Bu süreçte çevreden gelebilecek tehlikelerden kendini koruyacak duruma gelene kadar haklarının sözleşme maddeleri ile korumaya alındığı görülmektedir. Korunma hakkı ölçülü, yaşına uygun ve diğer hakları ihmal edilmeden uygulanmalıdır.

Çocuğun korunma hakları BMÇHS'inde;

- Kimliğinin korunması (md.8),
- Çocuğun her türlü şiddete karşı korunma hakkı (md.19),
- Evlat edinilen çocukların korunması hakkı (md.21),
- Mülteci çocukların korunması hakkı (md.22),
- Özürlü çocukların korunması hakkı (md.23),
- Çocuk işçiliğine karşı korunması (md.32),
- Çocukların uyuşturucu maddelerden korunması (md.33),

- Çocukların cinsel sömürüye karşı korunması (md.34),
- Çocukların sömürünün diğer biçimlerine karşı korunması (md.36),
- Silahlı çatışmalardan etkilenen çocukların korunması (md.38) maddeleri ile belirtilmiştir.

1.4. Okul Öncesi Çocuk Kitaplarında Çocuk Hakları

Çocuk edebiyatının boyutlarından biri de bireysel boyuttur. Birey, toplumun bir üyesi olduğu için bilişsel ve duyuşsal yapısı toplum tarafından şekillenir. Ancak bu süreçte bireyin biricikliği, önemi ve özgünlüğü yitirilmemelidir. Bu nedenle BMÇHS, çocuğu toplumun baskısından ve sindirilmesinden korumaya dayalı insanlığın ortaklaşa ele aldığı kararlardır. Çocuk edebiyatı, bireyin önemini ortaya koymak için kültürel bir çerçevede oluşturulur. Çocuğun mutlu bir dünya oluşturması beklenir (Güleryüz, 2002).

Ancak okul öncesi dönem çocuk kitaplarında, çocuklara usluluk, söz dinlemek aşılantmakta; yaramazlık yapanların, ailesinin sözünü dinlemeyenlerin başına gelen korkunç sonuçları içerdiği görülmektedir (Geçgel ve Güleç, 2015). Halen, çocukların kendi yaşına uygun düşüncelerini ve seçimlerini söylemelerini desteklemeyen izlenimler gözlenmektedir. Bu durum çocuk hakları, çocuk gerçekliği, çocuğa görelilik göz önünde bulundurularak değişebilir. Türkiye’de 1979 yılının ‘Dünya Çocuk Yılı’ olarak kabul edilmesiyle çocuk edebiyatının gelişimi hız kazanmıştır. Çocuk edebiyatı kavramı incelenmeye başlanmış ve çocuk gerçekliği ile yazılmaya başlanmıştır (Sinar, 2006). Nitekim verilmek istenen iletiler yazarın, çocuk haklarını, çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliliği iyi bilmesi ile mümkündür.

Yazar çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliliğe ilişkin şu soruları yanıtlayabilmelidir;

- Çocuklar nelerden hoşlanır, nelere güler?
- Arkadaşları ve çevresiyle neleri paylaşmak ister?
- Onu örseleyen, onun yeteneklerini körelten, gizilgüçlerini solduran olaylar nelerdir?
- Çocuklar hangi ortamlarda yeti ve yeteneklerini bütün doğallığı ile yaşama geçirir?
- Onun yaşam sevgisi nasıl beslenir?

- Çocuklarla yaşamın hangi sorunları paylaşılmalıdır ve sorunların çözümüne nasıl ortak edilmelidir?

- Farklı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan çocukları ortak duyarlılıklarda buluşturan temel öğeler nelerdir?

- Çocuk duyarlılığının evrensel boyutları nelerdir? (Sever, 2003: 21)

Bu sorulara yanıt verebilen, çocukların ihtiyaçlarına ve çocuk gerçekliğine göre hazırlanmış olan kitaplar, çocuğun sorgulamasına ve anlamlandırmasına olanak sağlar. Çocukların kitaplardaki kahramanlar ile özdeşim kurarak model almaları, deneyimledikleri sosyal hayatlarında onlara düşünce ve davranış olarak katkı sağlayacaktır. Tüm bu etkiler düşünüldüğünde çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuk haklarına olumlu şekilde yer verilmesi, çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesi için önem arz etmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarının sadece çocuk haklarını olumlu yönde vermekle kalmayıp, haklarını kavratacak nitelikte olması, çocukların kendi hakları konusunda farkındalık oluşturmalarına yardımcı olacaktır (Yıldız, 2017). Çünkü nitelikli kitaplardan mahrum bırakılan çocuklar, dar bir bakış açısına ve kişiliğe sıkışırlar. Çocuk hakları farkındalığı, çocukların daha evrensel düşünmesini sağlar. Bu nedenle çocukların kitaplardan zevk alması, gelişmesi, okuma alışkanlığı kazanması çocuğa sunulan kitapların niteliği ile doğru orantılıdır (Körükçü, 2012).

Çocukların kendi haklarını öğrenebilmeleri için sözleşme maddelerini iyi bilmeleri bir adım olarak görülür. Ancak çocuğu sözleşme maddeleri ile bilgilendirmek yeterli değildir. Çocukların haklarını benimsemeleri için konuyla ilgili bilgi toplamaya yönlendirilmeleri gerekmektedir (Soysal, 2001). Çocuk kitapları, çocukların neyin doğru neyin yanlış olduğu ve çocuk haklarını anlamalarının temel bir kaynağı olarak görülebilir. Çocuklar duydukları hikâyeler, öğrendikleri şiirler ve tekerlemeler ile kendilerinin haklarının olduğunu kavrayabilirler. Bu nedenle çocuk hakları ve çocuk edebiyatı paralel yollarda ilerlediği için bu birlikteliğin öneminin toplum açısından anlaşılması gerekmektedir. Çocuk hakları toplum tarafından benimsendiği zaman toplumun aydınlanmasına yardımcı olacaktır. Ancak yetişkin edebiyatına kıyasla çocuk edebiyatının değeri zaman içerisinde gelişmektedir. Çocuk edebiyatının gereken değeri kazanmasıyla birlikte çocuk hakları öğretimi daha önemli bir araç haline gelecektir (Todres ve Higinbotham, 2013). Çocuk edebiyatının çocuklara özgü bir alan olarak ortaya çıkması çocuk haklarının hayata geçirilmesi için

önemli bir alandır. Aynı zamanda çocukların eğitim, eğlence ve kendilerini ifade etme gibi hakların da yerine getirilmesine yardımcı olur (Saguisag ve Prickett, 2016). BMÇHS’de yer alan 42. maddede “ *Taraf Devletler, sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini taahhüt ederler.*” yer almaktadır. Bu nedenle okul öncesi dönem çocuğuna hakları tanıtmak çocuğun ruhen ve bedenen sağlıklı bir yaşam sürdürmesi için önemlidir. Çocuğa haklarını tanıtmaya araçlarından biri de, çocuğun bütün gelişim alanlarını destekleyen çocuk kitaplarıdır. Çocuklar için yazılmış nitelikli çocuk kitapları sayesinde, çocuklar kendilerini ilgilendiren hassas konularda farkındalık sahibi olurlar (Bulut, 2018). Çocuk Haklarının, çocuk kitaplarında önemini Sever (2002; 25-37), “*BMÇHS’de her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlamak temel ilke olarak benimsenmiştir. Yetiştirilecek kişilerin duygu ve düşünce bakımından dengeli, bilimsel düşünceyi benimsemiş, özgür ve geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, topluma karşı sorumluluklarını bilen yaratıcı bireyler olmasında, yazılı kültürün önemli bir işlev üstlendiği bilinmektedir.*” şeklinde ifade etmektedir.

1.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmayla ilgili olan araştırmalara yer verilmiştir.

1.5.1. Yurtiçi Araştırmalar

Gönen ve Ulusoy (2018), 24-36 aylık 15 çocuğa 8 hafta boyunca yaş seviyelerine uygun olarak seçilmiş yazısız resimli çocuk kitaplarını okuyarak, yazısız resimli kitapların çocukların dil gelişimlerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın yöntemi ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel araştırma yöntemidir. Uygulamaya başlamadan önce TEDİL ölçeğinin formu öntest olarak uygulanmıştır. Aynı yaş grubundan 15 kişilik bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda alıcı dil gelişimi ve ifade edici dil testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bir fark bulunamamasının nedeni olarak kontrol ve deney grubundaki çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin yüksek olması ve buna bağlı olarak da evde bulunan kitap sayılarının ve evde haftalık kitap okuma saatlerinin birbirine yakın olduğu düşünülmektedir.

Gönen ve Yılmaz (2018), halk kütüphanelerinde bulunan resimli çocuk kitaplarını konu yönünden incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Ankara ilinde bulunan sosyo-

ekonomik olarak fark gösteren üç halk kütüphanesinin çocuk bölümü oluşturmuştur. Araştırmada veri toplanırken gözlem, doküman inceleme, görüşme teknikleri kullanılmış ve analiz edilmiştir. Üç kütüphanede toplam 1152 resimli çocuk kitabı incelenmiştir. Kitaplar incelenirken çocuğun gelişim alanları kategori olarak alınmış, her bir gelişim alanı ise kendi içinde alt kategorilere ayrılmıştır. Analiz sonucunda sosyal- duygusal alanı destekleyen 760, bilişsel gelişim alanını destekleyen 313, öz bakım becerilerini destekleyen 53, dil gelişim alanı destekleyen 9, gerçek üstü olayları anlatan 17 kitaba yer verildiği görülmüştür. Çocuk kitaplarının genelde sevgi, paylaşma, işbirliği, dostluk, sorumluluk, eğlenme, duygular, problem davranışlar ve kurallar gibi sosyal gelişim alanı konularını içerdiği belirlenmiştir. Her kütüphanede sosyal- duygusal gelişim alanlarını destekleyen kitapların bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışma sırasında kütüphane personeli ile yapılan görüşmeler sonucunda personelin çocuk gelişimi ile ilgili yeterli donanıma sahip olmadığı ve kütüphanelerin fiziksel koşullarının standartlara uygun olmadığı görülmüştür.

Kozikoğlu (2018), araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları ve çocukların katılım haklarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma yöntemi olarak karma yöntem kullanılmıştır. Örneklem olarak ise Van ilinde görev yapan 103 okul öncesi öğretmeni belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin çocuk haklarından en çok, çocukların görüşlerini özgürce ifade etme hakkına katıldıkları görülmüştür. Öğretmenler çocuk haklarında yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına önem verdiklerini ancak katılım hakkını sağlarken en çok ailelerin geleneksel tutumlarının zorlayıcı olduğunu belirtmişlerdir.

Yazıcı vd. (2018), 2010- 2015 yılları arasında 3-8 yaş aralığına hitap eden resimli çocuk kitaplarını eğitsel açıdan incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma için 37 yayınevinden 300 adet kitap incelenmiştir. Bu kitapları incelemek için veri toplama aracı olarak “Çocuk Kitabı Bilgi Formu” ve “Resimli Çocuk Kitabı Eğitsel Özellikler Formu” hazırlanmıştır. İncelenen kitapların %89’unun güncel Türkçe ile yazıldığı, %73’ünün çocuğun duygu, düşünce ve hayal dünyasını geliştirdiği, %70’inin çocuğun bilgi ve kültür evrenini genişlettiği, %82’sinin yabancı sözcüklerden arındırıldığı, %88’inin her türlü önyargıdan arındırıldığı ve %71’inin dilsel becerilerin gelişimine katkı sağladığı görülmüştür. Kitaplarda şiddet ögesi içeren ifadeler rastlanmaması ise olumlu bir özellik olarak belirtilmiştir.

Doğan (2017), çalışmasında uzman sınıf rretmenlerinin etkili ocuk hakları eğitimi incelemeyi amaçlamıştır. Veri toplama yöntemi olarak odak grup görüşmesi yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen kayıtlar doküman haline getirilerek içerik analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; etkili ocuk hakları eğitimine ilişkin anlayışlar, etkili ocuk hakları eğitimi için sınıf düzeyinde yapılan uygulamalar ve etkili ocuk hakları eğitimi için okul düzeyinde gerçekleştirilen uygulamalar olmak üzere üç başlık altında toplanıp bu başlıklar altında değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda etkili ocuk hakları eğitimi için yaşadığı ve eğitim aldığı çevrenin düzenlenmesinin yanında etkili aile katılımının da önemli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca uzman rretmenlerin, sınıf düzeyinde çocuklara haklarını öğretmeye ve uygulamalara yönelik düzenlemeler yaptıkları tespit edilmiştir.

Durualp, Kadan ve Durualp (2017), çocuklarının haklarının ne derece bilincinde olduğunu belirlemek adına yaptığı çalışmasında, olgu bilimi kullanmıştır. Hazırlanan formlar ile çocuklara uygulamalar yapılmıştır. Çalışmaya katılan çocuklardan altısı 8-9 yaşlarında, 13'ü 10-11 yaşlarında, 11'i ise 12- 15 yaşlarındadır. Çalışma sonucunda ocuk hakları etkinliklerinin artırılması ve bilinçlenmenin sağlanması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Yıldız (2017), okul öncesi dönem ocuk kitaplarında ocuk haklarını incelemek üzere, kitap satışı yapan bir internet sitesi üzerinden, yerli ve yabancı yazarlara ait farklı yayınevlerinden çıkan, en çok satış yapan ilk beş kitap çalışmaya dâhil etmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı içerisinde doküman analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda kitaplarda olumsuz örneklere daha çok yer verildiği görölmüştür. Ayrıca yaşama hakkının dışındaki gelişimsel, korunma ve katılım haklarına hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Öztürk ve Giren (2016), okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan kitapları korku ve şiddet ögeleri içermesi bakımından incelemeyi amaçlamıştır. 2009- 2015 yılları arasında, 2-8 yaş arası için 24 farklı yayınevinden yayınlanmış kitapları betimsel tarama modeli ile analiz etmişlerdir. Kitapların analizi için “ Hikâye Kitaplarında yer Alan Korku ve şiddet gelerine İlişkin Form” hazırlanmıştır. Hazırlanan form ile kitapların korku ve şiddet ögelerinin varlığı ve kullanım sıklığı belirlenmiştir. Örneklem olarak ise Aksaray'da bulunan kitapevleri ve halk kütüphanelerinde bulunan kitaplar seçilmiştir. Analiz sonucunda kitapların %9.8'inde korku ve şiddet ögelerine rastlanmıştır.

Hareket (2015), çalışmasında çocuk meclisi uygulamalarının çocuk hakları algısının artmasındaki etkisini incelemiştir. Çalışmaya 2014-2015 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi çocuk meclisine kayıtlı ve çalışmaya gönüllü olan 126 çocuk üye katılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Çocuk Meclisi Algı Anketi’ ile bulgular elde edilmiştir. Nicel verilere ilişkin bulgular Kay-Kare testi ile analiz edilmiştir. Nitel veriler ise içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular sonucunda çocuk meclisi uygulamalarının çocukların kendini ifade, şiddetten korunmalarının gerekliliği, oyun ve eğlence gibi haklarına yönelik algı gelişimlerine olumlu yönde etki ettiği görülmüştür.

Merey (2013), Türkiye’de ilköğretim okullarında kullanılan ‘Sosyal Bilimler’ ders kitaplarının, katılım hakkı içermesini analiz etmiştir. Kitaplar içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiş frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Alt kategoriler olarak ise; çocuğun aile ortamına katılımı, çocuğun politikaya katılımı, çocuğun okul ortamına katılımı, çocuğun medyaya katılımı, çocuğun çevreye ve kalkınmaya katılımı, çocuğun sağlığa katılımı, çocuğun yargı ortamına katılımı ve çocuğun topluma katılımı olarak belirlenmiştir. Kitaplarda bu hakları vurgular açık ve gizli iletiler kodlamalarıyla belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda en çok vurgulanan katılım hakkının “çocuğun okul ortamına katılımı” olduğu görülmüştür. Bunun nedeni Türkiye’de eğitim sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler olabilir. Ayrıca en az vurgulanan hakların; politika, sağlık ve yargıya katılım olduğu görülmüştür. Çocukların demokratik bireyler olarak yetişmesinde aktif rol oynayan bu kitapların yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Polat (2008), Türkiye’nin çocuk hakları sözleşmesini imzalamış olmasına karşın, yeterli ilerlemenin sağlanmadığını belirtmiştir. Genel olarak bakıldığında ise çocuğun bir birey olarak değerlendirilmesinin eksikliği göze çarpmaktadır. Birey olarak görülmeyen çocuğun kararları ise ebeveynleri tarafından verilmektedir. Bu durum çocuk politikası oluşturulmasının zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

1.5.2. Yurtdışı Araştırmalar

Lake (2011), uyguladığı pilot bir çalışma ile küçük bir ilköğretim grubunun çocuk haklarını ne kadar bildiğini ve bu konudaki algılarını araştırmıştır. Bu algıları anlamak için ise ‘Karakter Eğitimi’nin etkilerini incelemiştir. Araştırmasına 12 kız öğrenci ve 7 erkek öğrenci dâhil ederek, 40 maddelik anket sonucu nicel veriler elde edilmiştir. Anket soruları ise BMÇHS’nin temel kategorileri olan yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları

göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda kızların, haklarının daha çok bilincinde olduğu ve gereken değerin verilmediğini düşündükleri görülmüştür. Erkekler ise hakların bir kısmını önemli görmüş ve hakların kendileri için olmasını doğal karşılamışlardır. Çocukların genel olarak yaşamsal hakları (yiyecek, barınma, sağlık vb.) ve kişiler arası ilişkiler konularını daha önemli buldukları belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet farkı olmaksızın çocukların yaşamları ile ilgili ifade konusunda yetersiz hakka sahip olduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Quennerstedt (2011), çocuk hakları ile ilgili 1997- 2008 yılları arasında yapılmış 35 adet çalışmanın meta- analizini yapmıştır. Araştırmanın amacı eğitimde çocuk haklarının nasıl yapılandırıldığını belirlemektir. Kategoriler dört başlık altında belirlenmiş ve çalışmalar bu dört başlık altında yapılmıştır; insan hakları yönelimi, eğitim değişikliği, çocuğun katılım hakları ve çocuk hakları- ebeveyn hakları. Elde edilen sonuçlar çocuk haklarının eğitim ortamlarında genellikle uygulamaya konulmadığını, okullarda çocuk haklarını engelleyen birçok etken olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda çocuk hakları ile ilgili daha çok araştırma yapılması vurgulanmaktadır.

Reuter ve Druin (2004), çocukları ve kitapları bir araya getiren dijital kütüphanede, çocukların kitap arama ve seçme davranışlarını niteliksel bakımdan incelemiştir. Bu araştırma için birden fazla dilde kitap koleksiyonu bulunan ‘Uluslararası Çocuk Dijital Kütüphanesi’ seçilmiştir. 1. sınıftan, 5. sınıfa kadar olan toplam 11 sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çocukların seçtikleri kitaplar incelendiğinde ise yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gözlemlenmiştir. Kitap seçim oranı kızlarda %83, erkeklerde %66 olarak görülmüştür. Ayrıca kitap seçim oranı 1. ve 5. sınıflarda en az oranda görülmüştür. Aranılan kitapların ön izlemelerinden kitabın açılış oranı yaşa göre azalmıştır. Birinci sınıf öğrencileri ön izledikleri kitapları her zaman açarken, beşinci sınıf öğrencileri ön izledikleri kitapların yarısını açmışlardır. Kitap açma oranı cinsiyete göre farklılık göstermemiştir. Küçük yaş grubunun kitaplarını açması resimlerle beraber okumak istemesi olurken, ilerleyen yaşlarda bu isteğin düşmesi olarak düşünülmektedir.

Fox (1993), lisans öğrencilerine bir hikâye başlangıcı yazmalarını ve sınıfta okumalarını talep ettiğinde, karakterlerin büyük çoğunluğunun erkek olduğunu görmüştür. Genel toplum algısının kız karakterlerin aktif, ilginç olmasını düşünemedikleri, bu durum cinsiyete uygun genel kalıp yargıların, tutum ve davranışların değiştirilebileceğini ancak bu

fırsatın kullanılmadığı şekilde yorumlanmıştır. Bir erkek çocuğuna bale yapması ve ya ağlamanın normal olduğunun söylenmesi yerine, büyüyünce aile geçindireceği kavramı kitaplarla aşılacaktır. Öğretmenlerin ve yazarların bu kalıp yargıları değiştirme potansiyeli olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin, ebeveynlerin ve yazarların çocuğa ne yapacaklarını değil, nasıl düşüneceklerini öğretmeleri gerekmektedir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk kitaplarının, eğitsel, çocuk hakları ve şiddet, korku öğeleri açısından incelendiği, çocuk hakları çalışmalarında ise çocukların bilinç düzeyi ile öğretmenlerin ve ebeveynlerin bilinç düzeyini ölçmek amacıyla çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak çocukların kitaba ulaşmasında ki önemli bir köprü olan ‘Çocuk Kütüphaneleri’nde bulunan kitaplar ‘çocuk hakları’ bağlamında incelenmediği tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilecek sonuçların bu bağlamda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

2.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Araştırmanın Modeli

Çocuk kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, ulaşılmaması hedeflenen olgu veya olguları içeren yazılı materyalleri analiz etmektir. Hangi dokümanların seçileceği araştırma problemi ile ilgilidir. Bu, araştırma problemi ile ilgili seçilecek olan örneklem büyüklüğü için, geniş bir örneklem seçme şansı tanır. Doküman incelemesinin belli aşamaları vardır. Bu aşamalar; (1) Dokümanlara ulaşma, (2) Orijinalliği kontrol etme, (3) Dokümanları anlama, (4) Veriyi analiz etme, (5) Veriyi kullanma şeklinde sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Doküman incelemesinin bazı avantajları bulunmaktadır. Araştırmacıya uygun zamanlarda ulaşabileceği bilgi sağlar. Araştırılan kaynakların yazılı bir veri olması, araştırmacıya zaman ve çözümleme bakımından kolaylık sağlar. Diğer avantajları ise, tepkiselliğin olmaması, örneklem büyüklüğü, düşük maliyet ve niteliktir. Araştırmanın sınırlılıkları ise; bütün araştırmacıların aynı algı ve ifade becerisine sahip olamaması, eksik kaynaklar, elde edilen verileri kodlama zorluğu, sınırlı ya da sözel olmayan davranış, bazı bilgilerin koruma altında olduğu için ulaşılamaması ve dokümanların gerçek veya doğru olmaması olarak sayılabilmektedir (Creswell, 2014; Sözbilir, 2010).

Çalışmada konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra, elde edilen bilgilerden yola çıkılarak çalışmanın amacına uygun yöntem olarak doküman analizi belirlenmiştir. Kitaplarda ki metinlerin, çocuk hakları bakımından analizi için ‘ Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu ’ hazırlanmıştır. Analiz edilecek dokümanlar Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi (ADÇK)’nde bulunan, 2018 yılının ilk 3 ayında sisteme kaydedilmiş 220 tane okul öncesi dönem çocuk kitabı olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular analiz edilerek, kitaplarda bulunan iletiler frekans olarak değerlendirilmiştir.

2.1.2. Örneklem

Çalışmanın örnekleme belirlenirken, kolay ulaşılabılır amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabılır amaçlı örneklemede, araştırmacı ulaşılması yakın durumu seçmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yani kolay ulaşılabılır amaçlı örnekleme; araştırmacının, araştırması için belirlediği hedef evrende ki ulaşılabılır en kolay öğeler ile örneklemini seçme yöntemidir (Baltacı, 2018). Bu nedenle Ankara ilinde bulunan bağımsız çocuk kütüphaneleri araştırılmıştır. Ankara’ da bulunan kütüphanelere bakıldığı zaman halk kütüphanelerinde çocuklar için ayrılmış bölümlerin olduğu görülmüştür. Ancak geniş kitap listesini bulunduran ve çocuklar için ayrılmış yalnızca ADÇK bulunmaktadır. Bu nedenle çalışma için bağımsız olan ADÇK belirlenmiştir. ADÇK’de bulunan kitapların listesine Ankara Çankaya OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi genel müdürlüğünden ulaşılmıştır. Kütüphane yetkilileri ile görüşüldüğünde herhangi bir izin belgesine ihtiyaç olmadığı belirtilmiştir. Ulaşılan kitap listesinde 2018 yılının ilk üç ayında kaydedilmiş kitaplar bulunmaktadır. Kütüphane bünyesine alınan diğer kitapların ise daha sonraki aylarda sisteme kaydedileceği öğrenilmiştir. Bu nedenle kitap incelemesine 2018 yılının ilk üç ayında sisteme kaydedilen kitaplar dâhil edilmiştir. ADÇK’de incelemeye dâhil edilmiş 220 kitaptan 20 tanesi yıpranma, kaybolma gibi nedenlerle sistemden çıkarılmış 200 kitap değerlendirmeye alınmıştır. Belirlenen kodlama listesinde çocuk hakları vurgulanan kelime veya cümlelere yönelik analiz yapılmıştır. İncelenen üç kitabın metin içermemesi ise çocuk hakları bakımından incelenmesine olanak tanımamıştır. Ayrıca incelenen kitapların birden çok hak kategorisi içermesi nedeni ile bir kitap birden fazla kategori altında değerlendirilmiştir. İncelenen kitapların listesi Ek.1’de verilmektedir.

Tablo 2.1.2.1. Kitapların diline ilişkin bulgular

	f	%	Kitaplar
Yazım Dili Türkçe	127	64	3,4,5,8,9,21,22,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,54,55,57,60,62,63,64,65,68,73,74,77,78,79,80,81,82,83,84,85,86,87,88,90,91,92,94,98,101,102,106,107,111,112,113,114,116,117,118,119,120,121,122,123,125,126,132,133,134,135,137,138,140,142,143,144,145,148,149,152,155,156,157,160,161,163,164,165,168,169,170,172,173,176,177,178,179,181,182,183,184,185,187,188,189,190,193,194,195,197,198,199
Farklı Dilden Türkçe’ye Çeviri	73	36	1,2,6,7,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,23,52,53,56,58,59,61,66,67,69,70,71,72,75,76,89,93,95,96,97,99,100,103,104,105,108,109,110,115,124,127,128,129,130,131,136,139,141,146,147,150,151,153,154,158,159,162,166,167,171,174,175,180,186,191,192,196,200

Tablo 2.1.2.1.'e bakıldığında incelenen kitapların %64'ünün orijinal, %36'sının ise çeviri olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1.2.2. Kitapların basım yılına ilişkin bulgular

Yıl	f	%	Kitaplar
2015	31	15	1,5,8,21,22,51,57,61,62,71,78,82,87,91,98,111,120,122,123,134,140,142,146,153,160,161,164,165,179,183,191
2016	79	40	6,7,9,23,24,26,27,34,36,38,40,46,49,50,52,53,54,55,56,59,60,63,64,65,73,76,77,79,80,81,83,84,85,88,92,93,95,96,97,99,100,104,105,113,115,116,118,121,124,127,130,135,136,141,144,145,147,149,154,158,162,163,166,167,168,170,171,172,173,174,178,180,184,187,189,190,194,196,199
2017	90	45	2,3,4,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,25,28,29,30,31,32,33,35,37,39,41,42,43,44,45,47,48,58,66,67,68,69,70,72,74,75,86,89,90,94,101,102,103,106,107,108,109,110,112,114,117,119,125,126,128,129,131,132,133,137,138,139,143,148,150,151,152,155,156,157,159,169,175,176,177,181,182,185,186,188,192,193,195,197,198,200

Tablo incelendiğinde, kitapların %15'inin 2015, %40'ının 2016, %45'inin ise 2017 yılında basılmış olduğu görülmektedir.

2.1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden çocuk kitaplarının, çocuk haklarını içermesi bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen kitapların çocuk hakları bakımından incelenmesi için inceleme formu oluşturulmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ölçütlerine göre hazırlanan 25 maddelik 'Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu' uzman görüşleri alınarak formun geçerliği sağlanmıştır. Hazırlanan form üç alan uzmanın görüşüne sunulmuştur. Görüşler doğrultusunda maddeler daha somut hale getirilmiştir. "Çocuğun oyun, eğlence, kültürel ve sanatsal haklardan yararlanma" maddesi oyun- eğlence ve kültürel- sanatsal olarak ikiye bölünmüştür. Ayrıca inceleme formuna orijinal ve çeviri seçenekleri de eklenmiştir. BMÇHS'inde yer alan 'özürlü çocukların hakları' ibaresi değiştirilmiştir. BMÇHS'inde hala özürlü ifadesi kullanılsa da 2013 tarihinde kabul edilen kanun hükmünde kararname ile özürlüler ibaresi 'engelliler' ibaresi olarak değiştirilmiştir (Kanun ve Kanun Hükmünde..., 2013). Değiştirilen ve geliştirilen maddeler ile 11 yaşamsal, yedi gelişimsel, altı korunma ve üç katılım maddesi formda yer

almıştır. 27 madde ile son haline ulaşan form ile birlikte kitaplar iki defa okunarak ifadeler incelenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla başka bir araştırmacı tarafından inceleme formu kapsamında kitapların 20' si incelenerek bulgular karşılaştırılmıştır.

2.1.4. Verilerin Çözümlemesi

Kitapların çözümlemesinde nitel analizi yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi metinlerden oluşan bir grubun içinde ki belli sözcüklerin varlığını saptamaya yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelimelerin varlığını saptayarak, anlam ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinde ki verilmek istenen mesaja ulaşırlar (Büyüköztürk vd., 2016). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayacak kavramlara ulaşmaktır. İçerik analizi yolu ile toplanan veriler tanımlanır ve verilerin içinde saklı olabilecek anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılır. Elde edilen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde düzenlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada ana kategori olarak çocuk hakları alınmış ve kategoriler kendi içinde BMÇHS' ne bağlı kalınarak yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları olarak dört alt kategori oluşturulmuştur.

Yaşamsal haklar: Çocuğun yaşama hakkı, gelişme, korunma ve katılım haklarının temelini oluşturur. Çocuğun sağlıklı bir biçimde yaşayabilmesi için gerekli tıbbi bakım, beslenme, sosyal güvenlik, barınma ve bakım sağlanmasını öngören haklardır.

Gelişimsel haklar: Çocuğun kendini gerçekleştirebilmesi için gereksinim duyduğu eğitim, oyun, dinlenme, din, vicdan, düşünce özgürlüğü, bilgi alma ve eğlenme gibi kültürel haklarıdır.

Korunma hakları: Çocuğun her türlü ihmal ve istismardan, şiddet ve sömürüden korunması, sağlıksız şartlarda çalıştırılmasının engellenmesi, uyuşturucudan korunmasını sağlayan haklardır.

Katılım hakları: Çocuğun her yerde bir birey olarak yer almasını sağlayan, kendi görüşlerini açıklaması, kendi ile ilgili konularda düşünce özgürlüğü hakkını kullanabilmesi, dernek kurma ve barış içinde toplanma haklarıdır (Ersoy, 2008).

İncelemeler doğrultusunda kitaplardan elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları başlıkları doğrultusunda kategorileştirilmiş, çocuk haklarına yer verme frekans dağılımları sunulmuştur.

3. BÖLÜM

3.1. Bulgular

Bu bölümde çocuk kitaplarının analizi sonucunda elde edilen bulgular verilmektedir. Tablo 3.1.1.'de gelişimsel haklara ilişkin bulgulara, tablo 3.1.2.'de yaşamsal haklara ilişkin bulgulara, tablo 3.1.3.'te korunma haklarına ilişkin bulgulara ve tablo 3.1.4'de katılım haklarıyla ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 3.1.1. Gelişimsel haklara ilişkin bulgular

	Hak Maddeleri	Kitaplar	f
Gelişimsel Haklar	Çocuğun eğitim hakkını gerçekleştirme	6,7,18,25,26,29,30,31,32,34,35,36,38,39,45,46,47,51,56,61,62,64,65,78,80,85,88,91,92,94,98,103,108,112,114,118,119,122,137,142,143,144,145,147,149,150,153,154,161,162,176,184,187,193,196,197,200	57
	Çocuğun oyun ve eğlence hakkını vurgulama	1,6,7,12,16,26,33,39,46,49,51,59,60,62,63,64,65,78,88,98,109,112,119,135,139,144,145,146,147,162,170,180,187,191,193,195,197	37
	Çocuğun kültürel ve sanatsal haklarının gerçekleştirilmesi	21,30,45,47,50,65,88,108,111,119,122,139,160,161,162	15
	Çocuğun ihtiyaç duyduğu bilgilere erişim hakkını kolaylaştırma	16,26,65,80,84,92,142,170,184	9
	Çocuğun yeteneklerini geliştirebilmesi için yönlendirme	30,35,45,47,119,122,139,162	8
	Çocuğun gelişmesi için çaba gösterme	6,34,44,143,144,148,166	7
	Çocuğun düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterme	176, 198	2
			Toplam Frekans

Tablo incelendiğinde, kitapların gelişimsel haklarla ilgili 135 ifadeyi içerdiği belirlenmiştir. İncelenen kitaplarda çocuğun eğitim hakkını gerçekleştirme ile ilgili 57, oyun ve eğlence hakkını vurgulayan 37, kültürel ve sanatsal haklarının gerçekleştirilmesi ile ilgili 15, ihtiyaç duyduğu bilgilere erişim hakkını kolaylaştırma ile ilgili dokuz, yeteneklerini geliştirebilmesi için yönlendirme ile ilgili sekiz, gelişmesi için çaba gösterilmesi ile ilgili

yedi ve düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterme ile ilgili iki ifadeye yer verilmiştir.

Gelişimsel haklarıyla ilgili anlatımlara (135); “Köyde kendi ürettiğimiz doğal, taze, bol vitaminli gıdalarla beslendiğim için çok sağlıklı ve güçlü oldum.” (k44), “Soru soran bu çocuklar cevapları öğrendikçe daha mutlu olurlarmış. Yanıtını bulmadıkları soruları kitaplarda arıyorlarmış.” (k170), “Okulunu çok seviyor. Orada bilmediği şeyleri öğreniyordu.” (k161), “Yazı eğlenerek, oyun oynayarak, kampa giderek, kitap okuyarak geçirmişlerdi.” (k65), “Tavşan Rabbit filminin gösterildiği sinemaya gittik.” (k21) ifadeleri örnek verilebilir.

Tablo 3.1.2. Yaşamsal haklara ilişkin bulgular

	Hak Maddeleri	Kitaplar	f
Yaşamsal Haklar	Çocuğun korunması için çaba gösterme	12,17,34,36,40,51,62,64,65,70,98,108,112,137,161,193	16
	Çocuğun ailesinin yanında büyümesi için çaba gösterme	39,40,43,47,57,60,143,175,198	9
	Çocuğun doğumdan itibaren bir kimlik ve vatandaşlık kazanma hakkı	28,35,61,78,102,143,144,198,200	9
	Çocuğun hayatta kalması için çaba gösterme	11,29,39,51,61,143,175,198	8
	Çocuğun barış içinde yaşaması için çaba gösterme	26,28,30,32,55,63,78,171	8
	Çocuğun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı	11,116,144,154,176	5
	Çocuğun özel yaşamına saygı gösterme	57,113,131,139	4
	18 yaşına kadar her insanı çocuk kabul etme	141,142,153	3
	Çocuk haklarından yararlanma konusunda eşitlik	147,155,176	3
	Çocuğun yüksek yararına uygun davranma	97,135	2
	Çocuğun uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkını vurgulama	35	1
	Toplam Frekans	68	

Tablo incelendiğinde, kitapların yaşamsal haklarla ilgili 68 ifadeye yer verdiği belirlenmiştir. İncelenen kitaplarda çocuğun; korunması ile ilgili 16, ailesinin yanında büyümesi için çaba gösterme ve doğumdan itibaren vatandaşlık ve kimlik hakkı kazanma ile ilgili dokuzar, hayatta kalması ve barış içinde yaşaması için çaba gösterme ile ilgili sekizer, sağlık hizmetlerinden yararlanma ile ilgili beş, özel yaşamına saygı gösterme ile ilgili dört, 18 yaşına kadar her insanı kabul etme ve haklardan yararlanma konusunda eşitlik ile ilgili

üçer, yüksek yararına uygun davranma ile ilgili iki ve uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı ile ilgili bir ifadeye yer verilmiştir.

Yaşamsal haklarıyla ilgili anlatımlara (68); “*Sen daha çok küçüksün, zamanı geldiğinde üzerine düşeni yaparsın.*” (k143), “*Çocukların tek başına şantiyede dolaşması yasaktır. Çünkü burası tehlikeli bir yer.*” (k12) ifadeleri örnek verilebilir.

Tablo 3.1.3. Korunma haklarına ilişkin bulgular

	Hak Maddeleri	Kitaplar	f
Korunma Hakları	Çocuğun her türlü şiddete karşı korunması için çaba gösterme	31,58,77,119,121,135,141,143,145,147,152,190,195	13
	Çocuk işçiliğine karşı önlem alınmasını anlatma	10,15,31,32,44,143,147	7
	Özel durumlardaki çocukların haklarını koruma (evlat edinme, mülteci çocuklar, suça karışmış ve savaşa maruz kalmış çocuklar)	34,40,43,92,94,142	6
	Çocuğu her türlü sömürüye karşı koruma	-	-
	Engelli çocukların gereksinimlerini göz önünde bulundurma	-	-
	Çocuğu uyuşturucu ve benzeri maddelerden koruma	-	-
		Toplam Frekans	26

Tablo incelendiğinde, kitapların korunma haklarıyla ilgili 26 ifadenin yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen kitaplarda çocuğun her türlü şiddete karşı korunması ile ilgili 13, çocuk işçiliğine karşı önlem alınmasıyla ilgili yedi, özel durumlardaki çocukların hakları ile ilgili altı ifadeye yer verilmiştir. Kitaplarda çocuğu uyuşturucu ve benzeri maddelerden koruma, her türlü sömürüye karşı koruma ve engelli çocukların hakları ile ilgili ifadelere rastlanmamıştır.

Korunma haklarıyla ilgili anlatımlara (26); “*Bilmediğin çok şey var ve büyükler seni tehlikelerden korumak zorunda.*” (k141, md.19), “*Süt sağmakta yardım et bana.*” (k15, md.20), “*Yardımlarıma teşekkür için bana bir kasa domates verdi.*” (k10, md.20), “*Beni evlat edindi. Eğitim aldım.*” (k43, md.24), “*Furkan’ın ailesi polise haber verdi.*” Örnek kitapta kaybolan bir çocuğun polisle aranması anlatılıyor. (k34, md.24) ifadeleri örnek verilebilir.

Tablo 3.1.4. Katılım haklarına ilişkin bulgular

Katılım Hakları	Hak Maddeleri	Kitaplar	f
	Çocuğun yaş olgunluğuna uygun görüşlerini ifade edebilme hakkını destekleme	35,56,78,84,91,141,144,1 61,170,176	10
	Çocuğun barış içinde toplanma ve dernek kurma hakkı	63,140	2
	Çocuğa haklarını öğretmek için çaba gösterme	34	1
		Toplam Frekans	13

Tablo incelendiğinde, kitapların katılım haklarıyla ilgili 13 ifadeyi içerdiği belirlenmiştir. İncelenen kitaplarda çocuğun yaş olgunluğuna uygun görüşlerini ifade etme hakkı ile ilgili 10, barış içinde toplanma ve dernek kurma hakkı ile ilgili iki ve haklarını öğrenmesi için çaba gösterme ile ilgili bir ifadeye yer verilmiştir.

Katılım haklarıyla ilgili anlatımlara (13); *“Bütün arkadaşlarını evlerinin yanındaki büyük çınar ağacının altında toplanmaya davet ettiler. Toplantı için arkadaşlarını beklemeye başladılar.”* (k63, md.12), *“Burası benim yerim sıra bende.”* (k91, md.13), *“Öğretmenin dutları nasıl toplayabiliriz diye sorarak çocuklardan fikir alması.”* (k78, md.13), *“İşte, tam istediğim gibi.”* (k84, md.13), *Babası, çocuğuna kaybolma, istismar, hoşlanmadığı dokunmalar olursa ne yapacağını, nasıl davranması gerektiğini anlatıyor.* (k34, md.27) ifadeleri örnek verilebilir

Kitaplarda hak maddelerini içeren olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerin 121’inin olumlu, 23’ünün olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Olumlu iletilere; *“Oyun eşit başlar. Düşünsene hep havada ya da aşağıda kalsan..”*(k177, md.2), *“Ne renk olursak olalım bütün çocuklar için güzeliz.”* (k156, md.2) *“Babam dünyaya barış getirsin diye adımı Barış koymuş.”* (k29, md.3), *“İnsanlar yeni şeyler öğrenmek ve sorumlu birer yetişkin olabilmek için uzun yıllar boyunca bakım görür ve büyütülürler.”* (k97, md.4), *“İnsan yavruları yeni doğduklarında bakıma ihtiyaç duyarlar.”* (k176, md.7), *“Baykuş duyuru yapmış. Bütün hayvanlar akşam olunca parkta toplanmış.”* (k140, md.12)”, *“Sınıf başkanlığı aday konuşmasında düşüncelerini özgürce ifade etmeleri* (k 176, md.11)”, *“Bütün arkadaşlarını evlerinin yanındaki büyük çınar ağacının altında*

toplanmaya davet ettiler. Toplantı için arkadaşlarını beklemeye başladılar.” (k63, md.12)”, “Annesi; - Gel bakalım dedi ve kitaplığında ki ansiklopedinin h cildini alıp yatağıma bıraktı.” (k92, md.14), “Babası odasına bir kütüphane kurdu.” (k80, md.14), “Babam eğitime çok önem verirdi.” (k31, md.15), “Öğleden sonra dans, müzik, atıcılık dersleri alıyordu.” (k162, md.17), “Beni evlat edindi. Eğitim aldım.” (k43, md.24), “Minik prenses çok mutlu ve huzurluymuş. Onu seven kocaman bir ailesi varmış artık. Okula başlamış.” - Bu örnekte koruyucu aile tarafından evlat edinilen bir çocuğun mutluluğu ve iyi bir hayat sunulduğu vurgulanmaktadır.- (k94, md.24), ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Olumsuz iletilere; “Ona ceza vermiyorlar, çünkü onun babası varlıklı.” (k147, md.2), “Kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü o günlerde, erkek evlada sahip olmak önemli bir olaydı.” (k198, md.7), “... bu asa ile ne yapacağını sorduğumda, üzerimdeki tembellik tozunu silkeleyeceğini söyledi ancak bu asayı hiç kullanmadı.” (k31, md.19), “Üvey ana, yetim Fatma ve kardeşine çok eziyet edermiş.” (k143, md.19), “Çocukları teker teker kuyudan çıkardı, bileklerini bağladı.” (k195, md.19), “Gürgen yazı tahtasına ateş etti.” ve 100 dakika tek ayak üzerinde durma cezası. (k119, md.19), “Odamı toplamak istemiyorum ve annem beni cezalandırıyor.” (k141, md.19), Bir hafta oyun parkına gitmeme cezası verilmesi. (k145, md.19), “Kerem’in cd sini seyretmek yok. Cemile cezasına razı oldu.” (k58, md.19), “Ermeni çeteleri saldırdı, bütün arkadaşlarım şehit düştü.” (142, md.24), “Bu üzücü olaydan kısa bir süre sonra, mahallemizde büyük bir yangın çıktı. Bu yangında evimiz yandı bu kayıplardan sonra, yoksul düşmüştük. Benim artık çalışıp ailemi geçindirmem gerekiyordu.” (k35, md.20), ifadeleri örnek olarak verilebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İncelenen 200 kitaptan 92 kitapta hiçbir hak maddesi yansıtılmamıştır. Kitaplarda hak maddelerine rastlanmamasının nedeni çocuğu temsil eden bir varlığın olmayışı olarak görülebilir. Ayrıca kitaplarda bilimsel ve kavramsal bilgilerin yer alması da çocuk hakları kavramlarına rastlanmamasına dair bir diğer neden olmaktadır. 108 kitapta ise hem olumlu hem olumsuz örneklere rastlanmıştır. Bu kısımda bulgular sırasıyla gelişimsel (135), yaşamsal (68), korunma (26) ve katılım (13) hakları kategorileri ile tartışılmaktadır.

Gelişimsel Haklar

İncelenen kitaplarda gelişim haklarına vurgu yapan 135 ifadeye rastlanmıştır. Çocuğun gelişimine baktığımız zaman okuma çocuğun yetişkinliğe geçişi olarak adlandırılabilir (İnal, 1982/199). Çocuk sadece bakıma muhtaç, doyurulabilecek, korunabilecek bir varlık olarak görülmemelidir. Bu geçiş süresinde gelişimin devam ettiği, bu sürece çevresinde ki uyaranların etki ettiği, çocuğun kalıpları, sembolleri, yargıları, öğrenme becerisi ve çevresinde olan olayları kavrama becerisinin olduğu unutulmamalıdır (Elkin, 1995). Çocuk toplumda yer edinebilmek ve etkin bir birey olarak katılabilmek için yaşadığı dünya hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Aynı zamanda eğlence, kültürel faaliyet, oyun, serbest zaman etkinlikleri ve dinlenme gibi haklarını öğrenmelidir.

Çocuk görüşlerini ifade etme hakkına sahip olduğu gibi düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne de sahiptir. Bu hakkı sözleşmenin 14. maddesi ile belirtilmektedir. Ancak kitaplarda çocuğun bu hakkına dair iki örneğe rastlanmıştır. İncelenen kitaplarda düşüncelerini ifade etmelerini destekleyen örnekler bulunmasına rağmen, yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmadığı için din ve vicdan özgürlüğünü vurgulayan örneklerin sıklığı azdır. Çocuğun ihtiyaç duyduğu bilgilere erişimi konusuna dokuz kitap yer vermiştir. Olumsuz örneğe rastlanmaması, kitapta yer alan olay örgüsünde çocuğun ihtiyacı olan bilgiye erişiminin çevresi tarafından kolaylaştırılmasından kaynaklı olabilir.

Çocukların eğitim almasının önemini vurgulayan ifadelere elli yedi kitap yer vermiştir. Bu kitaplarda bulunan kahramanlar okula gitme, ders çalışma, ödev yapma, özel ders alma ve okul tatil olunca çocukların özlemesi gibi örneklerle çocuğun eğitim hakkını vurgulamaktadır. Çocukların bu haktan yararlanma verilerine baktığımız zaman; Eğitim

Reformları Girişimi (ERG) (2018)'ye göre "2017-18 yılı itibari ile Türkiye'deki 3-5 yaş net okullaşma oranı % 38,5, 4-5 yaş net okullaşma oranı % 50,4'tür. 5 yaş net okullaşma oranı ise % 66,9'dur; 5 yaş brüt okullaşma oranı % 83,8'dir. Bu oranlara göre; 2016-17 ile karşılaştırıldığında, 5 yaş net okullaşma oranının % 58,8'den % 66,9'a çıkmış olması sevindirici bir gelişmedir. MEB 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu'nda okul öncesinde net okullaşma oranının % 53,01 olması hedeflendiği göz önünde bulundurulursa MEB, 2017-18 yılında okul öncesine yönelik hedefine ulaşmış oldu." ifadesi yer almaktadır. Sever (2002)'e göre çocukların kendilerini geliştirebilmesi için, öncelikle eğitim hakkından etkili bir biçimde yararlanması gerekir. Çocukların, yazılı kaynaklara ulaşma, bilgi edinme, eğlenme, dinlenme, sanatsal ve kültürel haklarını kendi istemleri doğrultusunda kullanabilmesi ile eğitim olanaklarından yararlanması arasında güçlü bir ilişki olduğu açıktır (Sever, 2002). Çocuk kitapları çocukların bilgi edinme, eğlenme, dinlenme hakları için önemli bir araç/kaynaktır. Çocuk kitap aracılığıyla yeni yaşamlara şahitlik etmekte, kendini gerçekleştirmekte, düşüncelerini farklı şekillerde ifade etme yollarını öğrenmektedir. Çocuğun aldığı eğitim süreci içerisinde çocukların yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi hakkına BMÇHS md.5 ile yer verilmiştir. Kitaplarda çocukların yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmelerini sekiz kitap yansıtmaktadır. BMÇHS'inde çocuğun oyun ve kültürel etkinlikler hakkı 31. madde ile vurgulanmıştır. "Taraflar Devletler çocuğun dinlenme ve boş zamanı değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulunma ve kültürel yaşam ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar." Bu bağlamda çocukların oyun haklarına gerekli saygı gösterilmelidir. Ancak günümüzde pazarlama, tanıtım kampanyaları gibi ticari kaygı güden nedenler çocuğun oyun hakkını kısıtlamaktadır. Ailelerin koruyucu tavırları ve akademik kaygıları ise çocuğun özgürce oynayabileceği vakitleri kısıtlamaktadır (Tek, 2000). İncelenen kitaplarda çocuğun oyun, kültürel ve sanatsal faaliyetlerini anlatan söylemlerin elli iki kitapta yer alması ise çocuğa tanınan bu hakkın kitaplarda yer aldığını gösterir. Oyun, eğlence, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin kitaplarda ki örnekleri incelendiğinde ise olumsuz örneklere rastlanmadığı görülmektedir. Çocuk oyunlarının giderek unutulmuş zihinlerden silindiği bu çağda (Postman, 1995), çocuğun özgürce oynayacağı vakitler kısıtlı olsa da, okuduğu kitaplarda oyunun en doğal hakkı olduğu daha çok vurgulanmalıdır.

Yaşamsal Haklar

İncelenen kitaplarda çocuğun yaşamsal haklarının yansıtıldığı 68 ifade yer almaktadır. Çocukluk, biyolojik bir temelde başlamakta ve gelişmektedir. Ancak çevre çocuğa bakmaz ve büyütmez ise yani ihtiyaçlarını karşılamaz ise çocukluk gerçekleşmemektedir. Çocukluğun gerçekleşmesi ve toplumla bütün bir birey olması için çocuğa sunulanlar önemlidir (İnal, 1982/ 1995). Çocuğun yaşamsal hakları hayatta kalması gereken temel ihtiyaçlarının karşılanması olarak ele alınmaktadır. Bunların içinde ise bakımı, yeterli ve dengeli beslenme, güvenli bir yerde ve ailesinin yanında sevgi ile barınması, gerekli sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi maddeler yer almaktadır. Bu doğrultuda çocuklar için temel ihtiyaçları açısından önemli bir yere sahip olan yaşamsal haklara kitaplarda yer verildiği ancak yeterli olmadığı söylenebilir.

Yaşamsal hakların içinde yer alan çocuğun doğumdan itibaren hemen bir nüfusa kaydedilerek isim ve vatandaşlık hakkına sahip olması gerektiği BMÇHS md.9 da belirtilmektedir. Çocuk, kimliği ile bir birey olarak başlangıç yapacaktır. Bu maddeye ilişkin örnekleri dokuz kitap yansıtmaktadır.

Korunma hakkı BMÇHS’de md.32 de belirtilmektedir. İncelenen kitaplarda çocuğun korunması hakkı ile ilgili 16 örneğe rastlanmıştır. Bu korunma, sağlığına zarar verebilecek şeylerin önlenmesi, çeşitli kazalara maruz kalmaması için alınan önlemleri içermektedir. İncelenen kitaplarda sağlık hizmetlerinden yararlanma ile ilgili hak maddesini içeren beş kitap bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular olumlu örneklerdir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), her çocuğun sağlıklı bir yaşam hakkına sahip olduğunu vurgulamıştır. Bunun için ise “ Çocuklara Yatırım: Avrupa İçin Çocuk ve Ergen Stratejisi 2015- 2020” başlığı altında bir strateji benimsemiştir. Bu strateji çocukların, erken çocukluk gelişiminden itibaren sağlıklı yaşam sürmesini, kendilerine ve toplumlarına olumlu katkılar sağlamasını, sağlıklı ve mutlu bireyler olmasını sağlayacaktır (WHO, 2014). Türkiye’de ise gelir düzeyinin düşük olduğu kesimlerde çocukların sağlık haklarının gerçekleştirilemediği görülmektedir. Yaşanan gelir eşitsizliğinden en çok çocuklar etkilenmektedir (Baran ve Gültekin, 2005). Çocuğun sağlık hakkının benimsenmesi ve bu hakkın gerçekleşmesi çocuk için oldukça önemlidir. Kitaplarda ki örneklerde çocuğun sağlık hizmetine ihtiyaç duyduğu durumlarda çevresi tarafından bu hizmet karşılanmıştır. Ancak ekonomik seviyesi ne olursa olsun her çocuğun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının bulunduğu beş kitabın vurgulaması yeterli görülmektedir.

İncelenen kitaplardaki ifadelerle bakıldığında zaman hayatta kalmalarını vurgulayan sekiz, gelişmesi için çaba gösterildiğini vurgulayan altı kitap yansıtmaktadır. Örneklerde genelde çocuğun çevresinde, gelişmesi ve hayatta kalmasına yönelik olumlu cümleler ifade edilmektedir. Çocukların özel ihtiyaçlarının bulunması nedeniyle hayatta kalmaları ve gelişmeleri için toplumun dikkat göstermesi gerekir. Çocukların bulunduğu çevreden soyutlanmadan ve ayrı tutulmadan haklarının gözetilmesi önem arz etmektedir (Vaghri vd., 2011). Çocuk bu gelişim sürecinde korunmaya da muhtaçtır. Bu korunma ilk başta aile ile başlar. Çocuğun ailesinin yanında büyümesi hakkı md. 9 ile belirtilmiştir. Bu tür ifadelerle dokuz kitapta rastlanmıştır ve bu iletilerden iki tanesi olumsuz ifade olarak yer almaktadır. “-Kıtlık yok oluncaya kadar, çocuklardan ikisini bize verseniz?, -Madem çok ısrar ediyorsunuz, oğlum Akil benimle kalsın. Cafer ile Ali’yi alabilirsiniz.”(k198), olumsuz örnek olarak verilebilir. Bu ifade çocuğun yaşamında en güvendiği “aile” kavramına uygun değildir. Çocuk, günlük yaşantısında ailesinin onu bırakıp gitme ihtimalini düşünmemelidir. Çocuk bu düşünceyi benimser ise aileye karşı güven duygusu azalabilir.

Çocuk gerçekliğini göz önüne alarak çocuklara sunulan kitaplar, çocuğun 18 yaşına kadar çocuk olduğu gerçeğini de göz önünde bulundurur. Ancak incelenen kitaplarda çocukluk kavramı üç kitapta yansıtılmıştır. Çocuğun gelişiminin önündeki engeller genellikle ailesi ve toplum tarafından şekillendirilir. Ancak bu şekillenme sırasında çocuğun yaşadığı olumsuz durumlar, çocuğun yetişkin olduğunda iş ve aile hayatını da olumsuz etkileyecektir. Bu açıdan çocuğun, çocuk olduğu yaşta, ayırım yapılmadan haklarının uygulanması toplumu da ilgilendirdiği için herkes tarafından üstlenilmesi gereken bir görevdir (Karakaş ve Çevik, 2016). Çünkü çocukluk döneminde hak ihlallerinin olumlu ya da olumsuz sonuçları gelişim açısından yaşamın diğer dönemlerinden daha kalıcı etkiler bırakmaktadır (Öztürk, 2017). Dönemi yakalayan çocuk kitabı yazarları, bu etkileri göz önünde bulundurmaktadır. Buna bağlı olarak edebiyatta çocuk paradigması değişmekte ve çocuk kitapları çocuk haklarını, çocuk gerçekliğini göz önüne alarak çocuklara sunmakta bu kitaplarda çocuk nesne konumundan çıkararak özne konumuna geçmektedir (Neydim, 2004). Çocuk, çocukluğunun ve haklarının ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini bilmelidir. Kitaplarda bu sıklığın artması, çocuğun yaş özelliklerine uygun hak ve sorumluluklarını daha iyi kavramasını kolaylaştırabilir.

Çocuk haklarından yararlanma konusunda tüm çocukların eşitliği göz önünde bulundurulmalıdır. İncelenen kitaplardan sadece üçünde eşitliğe vurgu yapan ifadeler

görülmüştür. ERG verilerine göre, cinsiyete göre okullaşma oranları incelendiğinde ilkokullarda kızlar için % 91,7, erkekler için % 91,4, ortaokullarda kızlar için % 94,7, erkekler için ise % 94,3, liselerde ise kadınlarda %83,4, erkeklerde ise %83,8 olarak belirlenmiştir. Kızlar ve erkekler arasında ki okullaşma oranının çok büyük farklılaşma göstermemesi günümüzde çocuk haklarında önemli bir gelişme olarak sayılabilir. Bu eşitlik kitaplarında daha fazla yansıtılmalıdır.

Kitaplarda barış içinde yaşamanın önemini vurgulayan ifadeleri sekiz kitap yansıtmaktadır. İfadelerin tümü olumludur. Olumlu örneklerin çocuğa yansımaları, barış ve huzuru içselleştirmesini sağlayabilir. Yumru (2012)'ya göre iyi yazılmış bir çocuk edebiyatı yapıtı çocuğun bağımlı kişilik geliştirmesine engel olmaktadır. Çocuğa geniş bir bakış açısı sağlamaktadır. Çocuk kazandığı bu geniş bakış açısı ve bağımsız kişiliğiyle özgür düşünmekte ve empati kurmaktadır. Farklı kültürden, farklı dilden veya toplumda karşılaştığı diğer farklı özellikteki insanlara saygı göstermeyi içselleştirecek, barış içinde yaşamaya özen gösterecek ve günlük yaşamına yansıtacaktır. Kitaplarda olumlu ifadelerle karşılaşması, toplumda barış içinde yaşamasını kolaylaştırabilir.

Çocukluğun özel bir gelişim süreci olduğu düşünüldüğünde özel yaşamının da korunması gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır. İncelenen kitaplarda özel yaşamında saygı göstermeye dair dört kitapta ifadeler bulunmaktadır. Çocuğun kabul görmesi ve haklarının ve bireyselliğinin tanınması, çocukluğun özel ve doğal bir gelişim süreci olduğunun kabulünün göstergesi olmuştur (Öztürk, 2017). Çocukluğun özel bir gelişim süreci olmasının sonucunda ise çocukların özel yaşamının korunması kavramı da ön plana çıkmaktadır. Çocuğun yaşadığı alana, iletişimine, ailesine ve itibarına hiçbir şekilde haksız müdahale yapılamayacağı BMÇHS'inde md.16 ile belirtilmiştir. Verilen örneklerde çocuğun kendine ait bir alanın bulunması olumlu bir izlenim oluşturabilir.

Korunma Hakları

Kitaplarda korunma hakları 26 ifade ile yansıtılmaktadır. Bir çocuğu korumak, sadece koruma zorunluluğu olduğu için olmamalıdır. Çocuk, çocuk olduğu için korunma hakları vardır. Ancak çocuk toplumsal alanda kendini ilgilendiren konularda dahi ikinci plana itilmektedir. Çocuğu koruma, kalıplaşmış aile ve toplum yargıları derecesindedir. 'Çocuk önemlidir' dediğimizde özne, çocuk olması gerekirken böyle bir anlayışla çocuk nesne konumuna getirilmektedir. Çocuk hakları kavramının gelişmesiyle birlikte çocuklar hak

sahibi olarak görülmeye başlanmış ve çocuk nesne konumundan çıkmaya başlamıştır (Şirin, 2016). Özne konumuna geçen çocuğun hayatını her türlü olumsuz etkileyebilecek etkenlerden korunması gerekir. Ayrıca çocuk, haklarını bilirse her türlü istismar durumlarının farkına vararak, gerekli önlemleri kendi gayretince alabilir. Günümüzde artan çocukluk ve istismar sorunları, çocuğun daha çok bilinçlenmesi gerektiğini göstermektedir.

İncelenen kitaplarda olumsuz örneklere rastlanması çocuğun her türlü şiddetten korunma hakkını önler niteliktedir. Şiddet ögesi 13 kitapta yer almaktadır ve bunların sadece dört tanesi olumludur. Olumsuz iletilere; *“Yunke bir şey söyleyemiyor çünkü Umberto Griv onu dövüyor, çünkü onun hizmetlisi.”* (k147), *“Üvey ana, yetim Fatma ve kardeşine çok eziyet edermiş.”* (k143), örnekleri gösterilebilir. Çocuk kitapları, çocuklara renkli ve canlı bir dünya sunmaktadır. Bilinen bu yargının aksi olan, çocuğu yok sayıp, çocuğa düşünülmediğinden daha fazla zarar veren şiddet kavramını ele almak karşıtlık gibi görülür (Kara, 2007). Ne yazık ki çocuğa amaçlarına ulaşması için şiddetin ve dayanın olumlu olarak gösterildiği birçok kitap bulunmaktadır. Bu kitaplar ise çocuklara evde, okulda olmasa bile kütüphanelerde ulaşmaktadır (Sever, 2002). Çocuğun erişebildiği ortamlarda şiddetle karşılaşması, etkilenmesine neden olmaktadır (Turan ve Taşgın, 2018). Bu bakımdan çocuk kitaplarında verilen gözdağı verme, irkiltme, korkutma, tiksindirme gibi olumsuz iletileri çocuklar kolayca benimseyebilmektedir. Benimsediği bu iletiler çocuğun zihnine saklı bilgiler olarak yerleşmektedir. Bu iletiler çocuğun iç dünyasında tahribata neden olmaktadır. Yaşamın ilerleyen evrelerinde ise şiddeti benimsemiş bir birey olarak toplum içinde yer almaktadır (Karagöz, 2018). Dokuz adet şiddet ögesi içeren örnekler az gibi görülebilir fakat kütüphanede yer alan kitaplarla çocuğa ulaştığı zaman etkileri hasar verici olabilir.

Engelli çocukların hakları sözleşmenin 13. maddesinde belirtilmiştir. Engelli çocukların bedenlerinde bulunan engel, haklardan yararlanmalarına engel değildir. İncelenen kitaplarda, engelli çocuk karakterin ya da böyle bir olay örgüsünün geçmemesi, bu hakka dair bir örneğe rastlanmamasına neden olmuştur. Yine uyuşturucu ve benzeri maddelerin kullanımı konusu çocuk kitaplarında tercih edilen bir konu olmadığı için bu hakla ilgili bir örneğe de rastlanmamıştır.

Toplumsal etkenlerin ailelerde yarattığı ekonomik sıkıntılar, umutsuzluk ve çaresizlik suça yatkınlığı yaratmaktadır. Suça yatkınlık çocuğu, suça sürüklemektedir. Suçlu olarak

kabul edilen bir çocuk en baştan birçok hakkından yoksun bırakılmıştır. Haklarını zorla ve uygun olmayan yollarla aldığı için ise ikinci kere hakları elinden alınarak dışlanır (Yörükoğlu, 1992). Çocukları suça iten sebepler ise kötü eğitim, bilinçsiz aile olabileceği gibi psikolojik nedenler de oluşturabilir (Çopur vd., 2015). Çocuğun yaşadığı bu olumsuz durumlar ise topluma tekrar kabulünü engellemektedir. İncelenen kitaplarda çocuk suçluluğu doğru bir yaklaşımla ele alınmamıştır. Çünkü çocuk kitapları iyiyi, doğruyu, güzeli çocuklara iyi, doğru ve güzel konular içinde sunmalıdır.

Yaşanan küreselleşme ile birlikte gelişmemiş ülkelerdeki çocuklar ucuz bir işgücü olarak görülürken, bu ülkelerdeki aileler daha iyi yaşam koşulları bulmak adına mülteci ya da göçmen olmak zorunda kalmaktadırlar. Gelişmiş dünya ülkeleri çocuk haklarını savunup çocuklarını sahiplenirken, mülteci çocuklar toplum tarafından kabul görmeye ve çalışarak hayatta kalmaya çalışmaktadırlar (Aydın, 2004). Mülteci çocukların haklarının olduğu BMÇHS'nin 22. maddesinde belirtilmiştir. Ancak bu konuda örnekleri yansıtan bir kitaba rastlanmamıştır. Çocuk kitaplarında mültecilik; farklılıklara saygı, eşitlik, paylaşma ve güven gibi kavramları çocuklara öğreten biçimde ele alınmalıdır. Bu sayede çocuklar ötekileştirmeyi öğrenmeyecektir. Mültecilik konusu çocuklara doğru biçimde yani doğal ve empati yoluyla anlatılmalıdır (Bulut, 2018).

Çocuk işçiliği ile ilgili iletileri yedi kitap yansıtmaktadır. Ancak bunların sadece iki tanesi olumlu örnektir. Olumsuz iletiler; *“Bu üzücü olaydan kısa bir süre sonra, mahallemizde büyük bir yangın çıktı. Bu yangında evimiz yandı bu kayıplardan sonra, yoksul düşmüştük. Benim artık çalışıp ailemi geçindirmem gerekiyordu.”* (k35), *“Kâh dereden su taşımaya, kâh odun toplamaya gönderirmiş. Evde sürekli çalıştırmış.”* (k143) şeklinde kitaplarda yer almaktadır. Bu iletiler çocuğun neden çalışmaması gerektiğini sorgulamasına yardımcı olmayabilir. Olumsuz örneklerin çocuklarda iyi bir izlenim bırakmayacağı düşünülmektedir. Çünkü çocukluk oyun ve öğrenme çağıdır. Ancak çalıştırılan bir çocuk bu çağı sağlıklı bir şekilde tamamlayamamaktadır. Öğrenimi engellenen çocuk uzun yıllar boyunca işçi olarak kalacaktır. Çocuk haklarını bilmediği için de hak talep etmemektedir (Yörükoğlu, 1992). Çocuk işgücünün kullanılmasının diğer nedenleri ailelerin kendi işletmelerinde çocuklarını ucuz bir işgücü olarak görmeleri ve çocuğa iş becerisi kazanmalarına destek olmaktır. Çocuk eğitime devam etse de, ailenin yanında çalışarak ailenin bir parçası olduğunu göstermek istemektedir (Çolak, 2004). Türkiye’de ise köyden kente göç edilmesi ile sanayi ekonomisinde iş bulma umudu çocuk

işçiliği konusunu gündeme getirmektedir. Çocuklar kentte tutunabilmek ve aileye destek olmak için eğitim hakları ellerinden alınmaktadır. Bu durum çocukların gelişim alanlarını olumsuz etkilemektedir. BMÇHS, uluslararası yasal düzenlemeler ile çocukların bu haklarını güvence altına almaya çalışmaktadır (Barışık vd., 2016). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetle Bakanlığı tarafından çocuk işçiliği ile ilgili önlem almak amacıyla “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)” yürürlüğe girmiştir. Başbakanlık tarafından ise 2018 yılı “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı” olarak ilan edilmiştir (Bilgili, 2018). Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2012 yılında yaptığı Çocuk İşgücü anketine göre 6-17 yaş arası çocukların %5,9’u çalışmaktadır (Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı, 2017-2023). Çocuğa, çalıştırılmaması konusunda bilgiler vermek, böyle bir duruma zorlandığında karşı çıkmasını kolaylaştıracaktır. Haklarının bilincinde olan bir çocuk, okula gitmek, oyun oynamak yerine neden işe gittiğini sorgulayacaktır.

Ailesinin yanından ayrılan, kimsesiz çocuklar içinde, bir aile tarafından evlat edinilen çocuklar, şanslı sayılabilmektedir. Evlat edinmenin amacı çocuğu olmayan bir aileye çocuk vermek değil, ihtiyacı olan bir çocuğa büyüebileceği bir ev, sevgi ve güven verebilmektir (Yörükoğlu, 1992). Bu olanaklar kimsesiz çocuklar için sağlandığında çocuğun gelişimi daha hızlı bir süreç içinde ilerleyecektir. k46 ve k94’te evlat edinmeye dair olumlu örneklerle rastlanmaktadır. Bu örneklerde evlat edinilen çocuk aile içinde kabul görüp benimsenmiş, eğitim görmeye başlamıştır.

Katılım Hakları

Katılım haklarını 13 örnek yansıtmaktadır. Çocuğun yetişkinlerin izin verdiği ölçüde aktif katılımı çocuğu sınırlandırmaktadır. Bu sınırlandırma ise çocuğun haklarını ihlal etmektedir. Kitaplarda yer verilme oranının az olması çocuğun katılım hakkı bilincine ulaşmasına destek vermemektedir. Çocuğun etkin bir şekilde öğrenebilmesi ve katılım sağlayabilmesi için çocuğa sunulan ortamlar da önemlidir. Sağlıklı ve güvenli bir öğrenme ortamının önceliği tüm çocuklar olmalıdır. Çocukların bu ortamlarda fiziksel ve psikolojik durumlarının en iyi olması amaçlanmalıdır. Çocuklar bu ortamlarda kendileri ile ilgili konularda demokratik katılım haklarını güven içinde gerçekleştirebilirler (Clair vd., 2012). Erken çocukluk dönemine dair önemli görüşleri ve uygulamaları olan Loris Malaguzzi çocukların 100 dilini kullanarak dünyaya katıldığını gözlemlemiştir. Çocuk, bu 100 dili kullanarak fikirlerini keşfeder, inşa eder ve yansıtır. Çocukları genel olarak sessizleştiren

kültürümüzde ise çocuğun bu ifadelerini keşfetmesi önemlidir. Çocuk bu keşfetme ve katılma sürecine yönlendirilmelidir. Çünkü çocuğun haklarına saygı duyarsak, çocuk başkasının haklarına saygı duymayı öğrenecektir. Ayrıca çocuğun karşılaştığı şiddet, tehdit ve adaletsizlik durumlarına karşı koymak için bir araçtır (Hall ve Maher, 2012). Katılım yoluyla çocuklar yaşamsal beceri kazanırlar, özgüven oluştururlar ve toplum içinde yer alırlar. Ayrıca katılım hakkının tüm çocuklara sağlanmasıyla farklı kökenlerden gelen çocuklar için aidiyet, adalet ve duyarlılık duyguları oluşturulmuş olur (Lansdown, 2014). Çocuğa kendisini topluma ait hissettiren ve bu topluluğa aktif şekilde katılması gerektiğini vurgulayan çocuk edebiyatı yapıtları (Kantemir, 1979), çocuğun katılım hakkını gerçekleştirmesine destek olur. Çocuklar daha küçük yaşlardan itibaren düşüncelerini açıklayıp, çevresindeki insanlarla fikir alışverişinde bulunursa yetişkin olduğunda da demokratik düşünen bir birey olurlar. Çocuk yerine ebeveynleri karar verdiği sürece, çocuk yetişkin olduğunda da yerine başkaları karar verecektir. Hiçbir zaman topluma kendisi olduğu için, kendi fikirleri ile katılamayacaktır (Asma, 2003).

Kitaplara bakıldığı zaman çocuğun görüşlerini ifade edebilme hakkının on kitapta yer aldığı görülmektedir. Kitaplarda; öğretmenin dutları nasıl toplayabiliriz diye sorarak çocuklardan fikir alması (k78, md.13), çocuğun okul başkanlığına aday olarak seçim konuşması yapması (k176, md.13) gibi örnekler, çocuğun görüşlerini ifade etmeye teşvik edici olabilir. Her çocuk kendi gelişim özelliklerine uygun görüşler oluşturabilmektedir. Oluşturduğu bu görüşleri kendine uygun konularda ve yaşlarına uygunluklarına göre ifade etme haklarına sahiptirler (Lansdown vd., 2014). Ancak çocuğun görüşü, yetişkinlerin görüşüne uygunsuzsa kabul görmemektedir. Uygun değilse çocuğun görüşü dikkate alınmamakta, hatta çocuk susturularak duygusal istismara uğratılmaktadır. Çocuk katılım hakkını gerçekleştiremeden ve görüşünü belli etmeye cesaret edemeden hayatına devam etmektedir. Yetişkin bir birey olduğunda ise kendi görüşünü sunmaya çekinen, toplumda aktif rol alamayan ve başkalarının görüşüne de saygı göstermeyen bir birey olmaktadır (Ilıcak, 2001). Carr (2018: 18)'a göre; "Çocukların özgürlüğünün çalınması ve yerine önceden belirlenmiş gelişim yollarının yetişkinler tarafından zorlanması, onları kendilerine özgü olmaktan alıkoymaktadır." Çocuk katılım hakkını bilerek ve uygulamaya dökerek büyüdüğü zaman topluma da katılım gösterir. Toplumda bir nesne olarak değil birey olarak bulunur. Düşünceleriyle, eylemleriyle, sözleriyle toplumda yer alır.

Çocuk kitapları içerdiği özellikler bakımından erken dönemden başlayarak çocukların demokratik değerleri içselleştirmesini sağlar. Bunun için çocuk kitaplarının yetişkin gerçeğiyle değil, çocuk haklarını içselleştiren, çocuğa göre bir anlayışla hazırlanması gerekmektedir. Çocuk demokratik bir bilinçle yetiştiği zaman sorgulayan, demokratik kültürü yaşayan bir yetişkin olacaktır (Sever, 2002). Çocuklar günlük olarak oynadıkları oyunlarda, oyuna kimi alacaklarını, oyunun kurallarının ne olacağı gibi kararları zaten almaktadırlar. Bu kararları alırken tartışıp, fikir üretmekte, yeni fikirlerin nasıl kullanılacağına dair denemeler yapmaktadırlar. Çocuklar dernek kurma hakkını gerçekleştirdikleri zaman da derneğin kurallarını, kimlerin katılabileceğini belirleyeceklerdir. Bunlar çocukların günlük hayatta zaten yaptıkları eylemlerdir. Çocuklar bu deneyimlerle başkalarının görüşlerine saygı duymayı, karar almayı ve demokrasinin temelini öğreneceklerdir. Böylelikle sağlıklı bireyler yetişecektir (Asma, 2003). Demokratik bilinci kazanan bir çocuk gerektiği durumlarda barış içinde toplanma hakkını gerçekleştirebilecek ve yaşadığı toplumdaki bireylere saygı duyarak dernek kurabilecektir. Bu kavramlar çocuğa çok fazla yakın görülmediği için kitaplarda yer verilme oranında da azlık görülmektedir. Kitapların sadece barış içinde toplanma ve dernek kurma hakkına dair iki örnek yansıtması, çocuğun toplumda aktif olarak yer alması bilincinin kazanılmadığının göstergesi olabilir.

İncelenen kitaplara bakıldığında çocuğa haklarının anlatılmasına sadece bir kitapta yer verilmiştir. Kitapta (k34), çocuğun istenmeyen davranışlarda nasıl tepki göstermesi gerektiği, neler yapabileceği, nasıl önlem alması gerektiği babası tarafından anlatılmıştır. Diğer haklardan ise bu ve diğer kitaplarda bahsedilmemiştir. Çocuk hakları eğitimi, çocukların vatandaş olarak toplumda yer almalarını, bu süreçte ise bilinçli bir vatandaş olarak hareket etmesini sağlayan eğitimidir (Quennerstedt, 2011). Çocuğun haklarını bilmesini amaçlayan çocuk hakları eğitimi erken yaşlarda verilmeye başlandığı zaman çocuğun içselleştirmesine ve uygulamaya dökmesine olanak sağlar. Ayrıca çocuk haklarının bilinciyle yaşadığı zaman kişilik gelişimi de desteklenir. Ancak çocuk haklarını sadece çocuğun bilmesi yetmeyecektir. Çocuğu bu gelişim sürecinde destekleyen çevresinin, özellikle ailesinin de bu hakların bilincinde olması gerekmektedir. Çocuğun haklarını bilerek çocuğun gelişim sürecini desteklemek, çocuğu daha çok zenginleştirecektir. Çocuğun haklarını bilmesinde ki bir avantaj ise gelişen teknolojiye bağlı olarak çocukların uyum sağlama sıkıntıları ve günümüzde artan çocuk ihmal ve istismar vakalarına karşı korunması anlamında önem arz etmektedir (Dirican, 2018). Ersoy (2012), yaptığı

araştırmada çocuklara evde, okulda ve sosyal çevrede çocuk haklarının yeterince öğretilmediği sonucuna ulaşmıştır. Çevrenin ihmal ettiği hakları öğretmenler çocuğa sunabilir. Ancak bunun gerçekteşmesi için öğretmenlerin haklar konusunda ki bilgi eksikliği giderilmeli ve çocuğa uygulamaya dönük fırsatlar vermeleri sağlanmalıdır.

Türkiye Çocuk Politikası Çalıştay Sonuçları (2009)'na göre; "Çocukluk", insan hayatında ihmal edilmeyecek kadar önemli bir dönemdir ve değerlidir. Çünkü çocukluk, yaşam içinde insanoğlunun kendini gerçekteşirmek için sahip olduğu olanakları en yoğun şekilde kullanabileceği bir fırsatlar dönemidir. Çocuğun çocuk olmaktan kaynaklı sahip olduğu bu insansal olanaklarını, potansiyelini en üst seviyede kullanabilmesi sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra çocukların, çocuk olmaktan kaynaklı fiziksel ve bilişsel özelliklerinin çocuk için bir dezavantaja dönüşmesi ve kendini gerçekteşirmesi önünde engel oluşturması engellenmelidir. Çocukluk dönemi kısa bir süreçtir. Fakat bu süreçte çocuk çeşitli etkilerle formasyona uğramaya en açık dönemde. Kısa bir süreç ve olumlu davranış edinimi olduğu için olduğunca nitelikli eserlerle karşılaştırılmalıdır. Çünkü çocuk edebiyatı çocuğun ihtiyaç duyduğu değerleri ve türleri içerir (Kantemir, 1979).

Sonuç olarak incelenen kitapların en çok eğitim, oyun ve eğlence hakkına yer verdiği tespit edilmiştir. Özellikle eğitim hakkıyla ilgili olumlu örneklerin fazla olmasının, çocuğun okulu sevmesine ve eğitiminin sürekliliğinin sağlanmasına katkısı olacağı düşünölmektedir. Diğer göze çarpan hak ise oyun ve eğlence hakkıdır. Çocuk oyunun en doğal hakkı olduğunu kitaplarda görebilmektedir. İncelenen kitaplarda hassas içerikli konuların (çocuk suçluluğu, uyuşturucu ve benzeri maddelerden korunma, her türlü sömürüye karşı korunma, engelli çocukların hakları), çocuk kitaplarında yer almadığı görölmüştür. Fakat kitaplarda engelli çocuk kahramanların yer almaması ve haklarına vurgu yapılmaması eksikliklerdir. Çocuk kitapları engelli çocuklara da ulaşmaktadır. Tüm çocukların kendi haklarını ve diğer çocukların haklarını bilmelerinin gerekliliği göz önüne alındığında engelli çocukların da haklarını bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle kitaplarda engelli çocukların haklarına yer verilmesi kitapların, daha büyük bir kitleye hitap etmesine olanak sağlayacaktır. Daha geniş bir kitleye seslenen kitaplar ile çocuk hakları farkındalığı artacak ve engelli çocuklarda toplum içinde aktif olarak yer alacaktır. Hassas içerikli konular arasında sayılabilecek sömürü, zararlı madde kullanımı çocuk kitaplarında tercih edilen bir konu değerdir. Sözleşmede yer alan hakların çok azının yaşama geçirildiği görölmekle birlikte, toplumumuzda şiddet, istismar, uyuşturucu, cinsel sömürü, eğitimsizlik ve yoksulluk

problemleri önlenememektedir (Polat, 2008). Bu problemler önlenirse de çocuk masum ve korunması gereken bir varlık olarak görülür ve yetişkinler çocuğun temel ihtiyaçlarını desteklenmesi konusunda çocuğa hak ettiklerini vermekle yükümlüdür. Bu tür konularda önce yetişkinler bilinçlendirilmeli, çocuklar ise uzmanlar aracılığıyla bilinçlendirilmelidir

Çocukların görüşlerini ifade hakkı ile ilgili kitaplarda örnekler görülmekle birlikte yeterli örnek yansıtılmamıştır. Çocuk haklarını bilse de, görüşlerini ifade edemez ise hayatına yansıtamayabilir.

ADÇK'de yer alan kitapların hak kavramlarından en çok gelişimsel haklara vurgu yaptığı görülmüştür. En az ise katılım haklarına yer verildiği görülmüştür. Çocuğun toplum içerisinde aktif olarak katılım sağlamasına kitaplarda yeterince yer verilmemiştir. Çocuğun haklarının tam olarak uygulanmaya başlaması ile birlikte çocuğun okul ve günlük yaşantısında görüşlerini sunma bilinci artacak ve görüşleri ciddiye alınacaktır. Böylelikle çocuk hakları kültürünün önemli bir dönüm noktasına gelmiş olunacaktır (Lansdown vd., 2014). Sonuç olarak bir toplumun geleceğini çocuklara yapılan nitelikli yatırımlar belirlemektedir. Adalet duygusu ve insan hakları kavramlarıyla büyüyen çocuklar yenilikçi, hayal gücü geniş, araştırmacı, keşfeden, yaratıcı nesiller oluşturacaktır.

Aşağıda araştırmanın bulguları çerçevesinde öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırmada, kitaplarda bulunan sözcüklerin çocuk hakları içermesine bakılmıştır. Ancak resimli kitaplarda bulunan resimler dikkate alınmamıştır. Resimli kitapların, resimlerinin çocuk haklarını içermesi araştırma konusu olabilir.
- Araştırmacılar, korunma ve katılım haklarına dair örnekleri yansıtan kitapları inceleyerek ailelere, öğretmenlere çocuk kütüphanelerine önerilerde bulunabilir.
- Çocuk kütüphanelerine kitap seçimlerinde engelli çocuk kahramanları içeren onların haklarına vurgu yapan çocuk kitaplarına yer verilmesine özen gösterilebilir.
- Yazarlar, çocuk gelişim uzmanları ile işbirliği yaparak, hassas içerikli konularda çocukları bilinçlendirmeye yönelik kitaplar yazabilirler.

- Zor, hassas, olumsuz ve özel amaçlarla yazılmış “Sorun Odaklı ocuk Edebiyatı” yapıtları, kütüphanelerce temin edilerek, çocukların sorunlar karşısındaki hakları ile ilgili bilinç kazanması desteklenebilir.

- Kütüphanedeki kitapların seçimi, bağlı olunan merkez kütüphane tarafından yapılmaktadır. Kütüphane personeli ocuk hakları ve çocukların ihtiyaçları konusunda bilgilendirilebilir. Böylece personel, kitap istek listelerini bu kapsamlarda hazırlayabilir.

- ocuk kütüphaneleri, ocuk hakları alanında uzman kişilerle işbirliği yaparak ailelere ve ebeveynlere ocuk hakları ile ilgili eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2017). *Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)*. Ankara: Ayrıntı.
- Akduman, G.G. (2010). Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi. G. Uyanık Balat. (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktaş, E. ve Kaynak, D. (2017). Okul Öncesi Hikâye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Ekev Akademi Dergisi*. 21(72), 67-85.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 138(151).
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alpay, M. (1984). *Çocuk Yayınları ve Kütüphanesi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Alptekin, Z. D. (2018). 3-6 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Temel Fen Kavramları Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 76-86.
- Arslanargun, E., Tapan, F.(2015). Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 219-238.
- Aslan, C. (2006, Ekim). Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri. Sözlü Bildiri, II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişimler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara, 203.
- Asma, T. (2003). Çocuklar ve Dernek Kurma Hakkı. *Çoluk Çocuk Dergisi*. 2003(23), 12.
- Aydın, A. (2004). “Bu Dünya Benim Memleket” mi? . *Çoluk Çocuk Dergisi*. 2004(41), 27.
- Ayhan, A. ve Yılmaz, Y. (2016). Çocuk Edebiyatı ve Çocuğun Gelişiminde ki Rolü. S. Erdoğan. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı ve Medya* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Balsak, H., Ulutaşdemir, N. ve Çopur, E. (2015, Mayıs). Çocuk ve Suç. Sözlü Bildiri, *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi “Erken Müdahale”*, Ankara, 121.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, G. ve Gültekin, G. (2005). Hastalık ve Çocuk. *Aile ve Toplum*, 2 (9), 1-8.
- Barışık, S., Ege, T. ve Şimşek, T. (2016). Türkiye’de Çocuk İşçiliği ve Ekonomik Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(2), 161-179.

- Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 137-159.
- BBY Haber. (2017). *Türkiye’de Çocuk Kütüphanelerinin Durumu*. 13.05.2019, <https://www.bbyhaber.com/bby/2017/11/16/turkiyede-cocuk-kutuphanelerinin-durumu>
- Biber, K. (2014). Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı, Önemi ve Temel İlkeleri. Gülaçtı, F.ve Tümkaya, S. (Editörler), *Erken Çocukluk Eğitimi* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgili, Ö. (2018). Çocuk İşçiliğinin Denetimi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 195-214.
- Bulut, S. (2018). Çocuk Edebiyatına Sığınanlar: Zorunlu Göç Öyküleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 385-410.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Nitel Araştırmalar* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Carr, N. (2018). Çocuk Hakları ve Turizm. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, (1), 17-28.
- Clair, N., Miske, S. and Patel, D. (2012). *Child Rights and Quality Education. Child-Friendly Schools in Central and Eastern Europe (CEE)*. *European Education*, 44(2), 5-22. DOI: 10.2753/EU*E1056-4934440201.
- Creswell, J. W. (2014). Nitel Yöntemler. Y. Dede. (Çev. Ed.). *Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, Araştırma Deseni* içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Dilidüzgün, S. (2005). Çocuk Edebiyatı Kavramı. Z. Güneş. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dimakos, C. M. (2006). *The Effects of Using Children’s Literature to Teach Positive Character Traits to Elementary Students*. Rowan University. Theses And Dissertations.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.
- Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.
- Doğan, G. (2017). *Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Etkili Çocuk Hakları Eğitimi: Anlayışlar ve Uygulamalar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

- Durualp, E., Kadan, G. ve Durualp, E. (2017). Çocukların Gözüyle Çocuk Hakları. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 29-54.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması*. (Çev. Güngör, N.). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erdoğan, O. (2017). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Sıcak Yuva Vakfı.
- ERG (2018). 20.03.2019, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR_2017_2018_29.11.18.pdf
- Ersoy, A.F. (2008). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Kavramlar ve Çocuk Hakları Sözleşmesi. H. Deveci. (Ed.), *Okulöncesinde Demokrasi Eğitimi ve Çocuk Hakları* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ersoy, A.F. (2012). Vatandaşlık Eğitiminde İhmal Edilen Bir Alan: Evde ve Okulda Çocuk Haklarının Eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Fox, M. (1993). Men Who Weep, Boys Who Dance: The Gender Agenda Between The Lines in Children's Literature. *Language Art*, 70(2), 84-88.
- Genç, G. (1991). *Çocuklar İçin Dünya Zirvesi (30 Eylül 1990) 2000 Yılı Hedefleri*. 21.03.2019, <http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/9502>
- Gönen, M. ve Ulusoy, A. (2018, Kasım). Okul Öncesi Eğitimde Yazısız Resimli Öykü Kitaplarının Kullanımının Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. Kakırman Yıldız, A. ve Özdemir, L. (Editörler). *Sözlü Bildiri, 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir, 547.
- Gönen, M. ve Yılmaz, A. (2018, Kasım). Halk Kütüphanelerindeki Resimli Çocuk Kitaplarının Konu Yönünden İncelenmesi. Kakırman Yıldız, A. ve Özdemir, L. (Editörler). *Sözlü Bildiri, 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir, 547.
- Gönen, M., Temiz, N. ve Akbaş, S.C. (2015). Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Kütüphanelerinin Rolü ve Önemi: Bir Kütüphane Programı Örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (208), 76-89.
- Gönen, M., Uludağ, G., Tanrıbuyurdu Fındık, E. ve Tüfekçi, E. (2014). 0-3 Yaş Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Özelliklerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 126-139.
- Güleç Çakmak, H., ve Geçgel, H. (2015). *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" T. C. Resmi Gazete (28170, 11 Ocak 2012). 30.03.2019, <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/5,halkkutuphaneleriyonetmeliği-11-01-2012-resmi-gazetepdf.pdf?0>

- Hall, E. and Maher, A. (2012). *Children Have a Right to... An Exploration of Children's Rights in Early Childhood Education*. Independent School.
- Hareket, E. (2015). *Çocuk Meclisi Uygulamalarının Bazı Değişkenlere Göre Çocuk Haklarına İlişkin Algı Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27606>
- Human Righst Agenda, (2008). 18.03.2019, <http://sorular.rightsagenda.org/soru-cevap/?g=3>
- IFLA, (2001). *Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler*. (Çev. Yılmaz, B. ve Ekici, S.). 27.07.2017, http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/dosyalar/file/Aralik%202011/yilmaz_TK.pdf
- Ilıcak, G. G. (2001). Yaşasın!.. Artık Onların da Söz Hakkı Var. *Çocuk*, 2001(8), 27-28.
- Kakırman Yıldız, A. (2015). Türkiye’de Okuma Alışkanlığı Kültürü İçin Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Anaokulu Kütüphanelerinin Gerekliliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 2015(208), 90-105.
- Kantemir, E. (1979). Çocuk Kitapları Sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 12(1), 191-202.
- Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmi Gazete* (28636, 3 Mayıs 2013).
- Kara, Ş . (2007). Fantastik Çocuk Kitaplarında Uzamın İmgesel İşlevi ve Şiddet. *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1 (7), 61-72.
- Karakaş, B. ve Çevik, Ö. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 887-906.
- Karakuş, Ş.I. (2006). *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kepenekçi, K.Y. ve Aslan, C. (2011). *Okul Öncesi Döneme Seslenen Kitaplarda Çocuk Hakları*. ÇOGEM, Eğitim, Araştırma ve İnceleme Dizisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kıbrıs, İ. (2016). Okuma- Anlama Yönüyle Çocukta Dil Gelişimi Gelişim Dönemlerine Göre Kitaplara Duyulan İlgi. Kıbrıs, İ. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı içinde*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kızılöz, T. ve Karaca, İ. (2018, Kasım). Çocuk Kütüphanelerinde Maker Hareketi’nin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme ve Model Önerisi. Kakırman Yıldız, A. ve Özdemir, L. (Editörler). *Sözlü Bildiri, 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir, 547.

- Koç, O. ve Çakmaklı, G.G. (2018, Kasım). Geleceğin İnşasında Çocuk Kütüphanelerinin Rolü: Atatürk Çocuk Kütüphanesi Örneği. Kakırman Yıldız, A. ve Özdemir, L. (Editörler). Sözlü Bildiri, 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri, Nevşehir, 547.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları ve Çocuk Katılım Hakkına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(4), 408-427.
- Körükçü, Ö. (2012). Okulöncesi Eğitime Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Bulunması Gereken Temel Özellikler Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(2), 243-254.
- Kuru, H. (2017). Ayşe YAMAÇ'ın Çocuk Romanlarının Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 89-102.
- Kükürtçü, S. K. (2011). 5-6 Yaş Çocuklarının Ailelerinin ve Öğretmenlerinin Kullandıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocuk Hakları ile İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. (2019). "Kütüphane Hizmetleri Genelgesi" Yayınlandı. 14.05.2019, <http://www.kygm.gov.tr/TR-46471/kutuphane-hizmetleri-genelgesi--yayimlandi.html>
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. (2019). İlk Örnek Çocuk Kütüphanesi: Ali Dayı. 14.05.2019, <http://www.kygm.gov.tr/TR-1044/ilk-ornek-cocuk-kutuphanesi-ali-dayi.html>
- Lake, K. (2011). Character Education from a Children's Rights Perspective: An Examination of Elementary Students' Perspectives and Experiences. *International Journal of Children's Rights*, 19 (2011), 679–690.
- Lansdown, G., Jimerson, S. ve Shahroozi, R. (2014). Children's Rights And School Psychology: Children's Right To Participation. *Journal of School Psychology*, 52 (2014), 3–12.
- Lin, R. (2012). A Study of Curriculum Innovation Teaching and Creative Thinking for Picture Book Creation. *2012 International Conference on Future Computer Supported Education*. 2 (2012), 30-35.
- McColvin, L. R. (1963). *Çocuk Kütüphaneleri*. (Çev. Salgır, A.). Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Mendoza, J. ve Reese, D. (2001). *Examining Multicultural Picture Books for the Early Childhood Classroom: Possibilities and Pitfalls*. *Early Childhood Research & Practice (ECRP)*. 2(3), 156-169.
- Merey, Z. (2013). Children's Participation Rights in Social Studies Textbooks in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116 (2014), 3641-3645.

- Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). *Okul Öncesi Eğitimi Programı*. 21.01.2019, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=202>
- Müftü, G.(2013). *Çocukların Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Bir Tarihçe*. 21.03.2019, <http://www.cocukhaklariizleme.org/bir-tarihce-cocuklarin-haklari-ve-birlesmis-milletler-cocuk-haklarina-dair-sozlesme>
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Neydim, N. (2004). Küreselleşmenin Çocuk Paradigmasına, Edebiyatına ve Medyasına Etkisi. *Çocuk Çocuk*, 2004(41), 37-38.
- Oğuzkan, F. (1998). İyi Bir Çocuk Kitabı Dil, Anlatım, Konu Bakımından Nasıl Olmalıdır? M. R. Şirin. (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, A. (1998). Çocuk Eğitiminde Edebiyat Ürünlerinden Nasıl Yararlanılır? M. R. Şirin. (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Oktay, A. (1998). Çocuklara Okuduklarını Değerlendirebilmeleri İçin Evde, Okulda, Kütüphanede Hangi İmkânları Sağlayabiliriz? M. R. Şirin. (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Öztürk, A. (2017). Çocuk Hakları ve Eğitime Psikolojik Bir Bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 18(33), 429-451.
- Öztürk, M. ve Giren, S. (2016). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Hazırlanan Hikâye Kitaplarındaki Korku ve Şiddet Ögelerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2095-2108.
- Pektaş, D. (2015). *Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarındaki Dil Sanatlarının İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, O. (2008). *Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu*. 19.03.2019, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/211075>
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. (Çev. İnal, K.). Ankara: İmge Kitabevi (Eserin orijinali 1982’de yayımlandı).
- Quennerstedt, A. (2011). The Construction of Children’s Rights in Education – A Research Synthesis. *International Journal of Children’s Rights*, 19(2011), 661–678.
- Reuter, K. ve Druin, A. (2004). Bringing Together Children and Books: An Initial Descriptive Study of Children’s Book Searching and Selection Behavior in A Digital Library. *Proceedings of the 67th ASISD Annual Meeting*, 41(1), 339-348.

- Saguisag, L. ve Prickett, M. (2016). Introduction. Children's Rights and Children's Literature. *The Lion and The Unicorn*, 40(2), 5-12.
- Sayer, R. (2007). *Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanımı ve Yaygınlaştırılması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 25-37.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). Çocukla Yazınsal İletişim. Çotuksöken, Y. ve Neydim, N. (Editörler), *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı 11-12 Kasım 2005* içinde. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Shumba, A. (2003). Children's Rights in Schools: What Do Teachers Know?. *Child Abuse Review*, 12, 251-260.
- Sinar, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür dergisi*. 4(7), 175-226.
- Smith, H. V. (2018). Cooking The Books: What Counts as Literacy For Young Children in a Public Library? . *Literacy UKLA*, 52(1), 31-38.
- Soysal, S. K. (2001). UNICEF ve Çocuk Hakları Sözleşmesi. *Çocuk Çocuk*, 2001(8), 20-21.
- Sözbilir, M. (2010). *Nitel Araştırmalarda Veri Toplama Araçları-III*. 04.06.2019, <https://fenitay.files.wordpress.com/2009/02/10-nitel-arac59ftc4b1rmada-veri-toplama-arac3a7larc4b1-iii-dokc3bcmanlar-yazc4b1lc4b1-sesli-ve-gc3b6rc3bcntc3bclc3bcc4b1-ve-mecazlar.pdf>
- Şahin, G. (2014). Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarı Olarak Resim. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(3), 1309-1324.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengârenk Yayınları.
- Şimşek, T. (2004). *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şirin, M. C. (2016). Çocuk Hukuku Ne Değildir? Çocuk Hukuku Yazılarına Giriş. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*. 2016(1), 49-59.
- Şirin, M. R. (2011). *Resimli Çocuk Hakları Kültürü, 'Her Çocuk Haklarıyla Doğar'*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Taşdelen, V. (2016). Çocuk Edebiyatında Görsel Öge. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*. 2016(1), 123-135.

- Tek, Ö. (2002). *National Playing Fields Association, "Values And Principles" , Best Play* (Çev.). *Çoluk Çocuk Dergisi*, 2002(13), 25-26.
- Todres, J., ve Higinbotham, S. (2013). *A Person's A Person: Children's Rights in Children's Literature. Columbia Human Rights Law Review*. 23.03.2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2234163
- Tuncer, N. (1998). *Çocuk Kitap İlişkisinde Kütüphanenin Yeri Nedir?*. M. R. Şirin. (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (235-236). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Turan, F. ve Ulutaş, İ. (2016). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Resimli Öykü Kitaplarının Özellikleri ile Öğretmenlerin Bu Kitapları Kullanma Durumlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 21-45.
- Turan, L. ve Gerez Taşgın, F. (2018). *Çocuk Edebiyatında "Şiddet Dili" Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 232-248.
- Turan, S. (2011). *Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi (Her Güne Bir Masal Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tür,G. ve Turla, A. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Tür,G. ve Turla, A. (2005). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Türkiye Çocuk Politikası Çalıştay Sonuçları (2009). *Gündem: Çocuk!. Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği*. 26.0.2019 <https://docplayer.biz.tr/376435-Turkiye-cocuk-politikasi.html>
- UNICEF, (2017). 27.07.2017 https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html#rd
- Vaghri, Z. , Arkadas, A., Kruse, S. ve Hertzman, C. (2011). *CRC General Comment 7 Indicators Framework: A Tool for Monitoring the Implementation of Child Right's in Early Childhood. Journal of Human Rights*, 10, 178–188.
- WHO, World Health Organization, (2014). *Investing in Children: The European Child and Adolescent Health Strategy 2015-2020*. Copenhagen. 21.04.2019, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/child-and-adolescent-health/policy/investing-in-children-the-european-child-and-adolescent-health-strategy-20152020>
- Woodhouse, B.(2000). *Children's Right*. 23.03.2019. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=234180
- Yağcı, Y. (2007). *Çocuk ve Gençlerin Kitaba Ulaşmasındaki Köprüler. Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 62-71.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.

- Yazıcı, D., Yıldız, C. ve Durmuşoğlu, M.C. (2018). Erken Çocukluk Dönemi Resimli Çocuk Kitaplarının Eğitsel Özelliklerinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1196-1209.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Çocuk Hakları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13, 88-99.
- Yılmaz, A. (2008). Okulöncesi Çocuklara Yönelik Kütüphane Hizmetlerinin Önemi ve Başarılı Bir Kütüphane Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(2), 169-186.
- Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M. (2018). Türk Çocuk Edebiyatında Sorun Odaklı Yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2, 29-42.
- Yol, F.(2015). *4 - 6 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarında Çocukluk Anlayışının İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Yumru, D. (2012). Özerk Benlik Duygusu ve Çocuk Edebiyatı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 37-46.
- Yükselen, A. İ. (2016). Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı A. Turla. (Ed.), *Okul Öncesinde Çocuk ve Medya* içinde. Ankara: Hedef Yayıncılık.

EKLER

EK 1. İncelenen Kitap Listesi

- K1.** Lewis, C. (2015). *Afacan Maymun*. İndigo Çocuk.
- K2.** Singh, M. (2017). *Ağaçları Koruyalım*. Parıltı Yayıncılık.
- K3.** Çınaroğlu, A. (2016). *Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev*. Uçanbalık Yayınları.
- K4.** Öze, Ö. (2017). *Allah'ın Güzel İsimleri*. Uğurböceği Yayıncılık.
- K5.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Altın Top*. Adım Adım Değerler.
- K6.** Ladwig, S. (2016). *Anaokulunda Kış Dönemi*. Türkiye İş Bankası.
- K7.** Ladwig, S. (2016). *Anaokulunda Yaz Dönemi*. Türkiye İş Bankası.
- K8.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Anne Çiçeği*. Adım Adım Değerler.
- K9.** Erverdi, I. (2016). *Arı Kitabım*. KRP Yayıncılık.
- K10.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Bahçeci*. Türkiye İş Bankası.
- K11.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Hemşire*. Türkiye İş Bankası.
- K12.** Schürmann, S. (2017). *Arkadaşım İnşaat Ustası*. Türkiye İş Bankası.
- K13.** Balel, M. (2017). *Arkadaşım Kitap*. Eksik Parça Yayınları.
- K14.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Motosikletli Polis*. Türkiye İş Bankası.
- K15.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Tarım İşletmecisi*. Türkiye İş Bankası.
- K16.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Temizlik İşçisi*. Türkiye İş Bankası.
- K17.** Butschkow, R. (2017). *Arkadaşım Veteriner Hekim*. Türkiye İş Bankası.
- K18.** Sarı, Ana. M. (2017). *Astronot Olsam*. Selimer Yayıncılık.
- K19.** Sarı, Ana. M. (2017). *Aşçı Olsam*. Selimer Yayıncılık.
- K20.** Singh, M. (2017). *Atıklardan Harika Şeyler Yapmak*. Parıltı Yayıncılık.
- K21.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Atıklı Armut*. Adım Adım Değerler.
- K22.** Meriç, A. (2015). *Avcı Hayvanlar*. Yediveren Yayınları.
- K23.** Ende, M. (2015). *Ayıcık ile Hayvanlar*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- K24.** Öğmel, Ü. (2016). *Bahar Geldi*. Dafne Kitap.

- K25.** Kadıoğlu, D. (2017). *Ben Allah'a İnanıyorum*. Siyer Çocuk.
- K26.** Turgut, S. (2017). *Ben Aziz Sancar*. Güneşyolu Yayın.
- K27.** Turgut, S. (2016). *Ben Barbaros Hayreddin*. Güneşyolu Yayın.
- K28.** Turgut, S. (2017). *Ben Barış Manço*. Güneşyolu Yayın.
- K29.** Turgut, S. (2017). *Ben Biruni*. Güneşyolu Yayın.
- K30.** Turgut, S. (2017). *Ben Evliya Çelebi*. Güneşyolu Yayın.
- K31.** Turgut, S. (2017). *Ben fatih Sultan Mehmet*. Güneşyolu Yayın.
- K32.** Turgut, S. (2017). *Ben Hayrettin Karaca*. Güneşyolu Yayın.
- K33.** Turgut, S. (2017). *Ben Hezarfen Ahmet Çelebi*. Güneşyolu Yayın.
- K34.** Semerci, B. (2016). *Ben Kaybolmam*. Sigma Publishing.
- K35.** Turgut, S. (2017). *Ben Mehmet Akif Ersoy*. Güneşyolu Yayın.
- K36.** Kadıoğlu, D. (2017). *Ben Meleklerle İnanıyorum*. Siyer Çocuk.
- K37.** Turgut, S. (2017). *Ben Mimar Sinan*. Güneşyolu Yayın.
- K38.** Turgut, S. (2016). *Ben Nuri Demirağ*. Güneşyolu Yayın.
- K39.** Turgut, S. (2017). *Ben Oktay Sinanoğlu*. Güneşyolu Yayın.
- K40.** Turgut, S. (2017). *Ben Onbaşı Nezahat*. Güneşyolu Yayın.
- K41.** Turgut, S. (2017). *Ben Piri Reis*. Güneşyolu Yayın
- K42.** Turgut, S. (2017). *Ben Rauf Denктаş*. Güneşyolu Yayın.
- K43.** Turgut, S. (2017). *Ben Sabiha Gökçen*. Güneşyolu Yayın.
- K44.** Turgut, S. (2017). *Ben Seyit Onbaşı*. Güneşyolu Yayın.
- K45.** Turgut, S. (2017). *Ben Sıdıka Avar*. Güneşyolu Yayın
- K46.** Turgut, S. (2017). *Ben Tomris Han*. Güneşyolu Yayın.
- K47.** Turgut, S. (2017). *Ben Vecihi Hürkuş*. Güneşyolu Yayın.
- K48.** Turgut, S. (2017). *Ben Farabi*. Güneşyolu Yayın.
- K49.** Öğmel, Ü. (2016). *Bir Kış masalı*. Dafne Kitap.
- K50.** Öğmel, Ü. (2016). *Bir Yaz Masalı*. Dafne Kitap.
- K51.** Yıldırım, N. (2015). *Bir Zeytin Masalı*. Tunç Yayıncılık.

- K52.** Midthun, J. (2016). *Bitki ve Hayvanlarda Adaptasyon*. Mavi Kelebek.
- K53.** Midthun, J. (2016). *Bitkilerin Yaşam Döngüleri*. Mavi Kelebek.
- K54.** Ögmel, Ü. (2016). *Biz Arkadaşız*. Dafne Kitap.
- K55.** Akal, A. (2009). *Bu Dünya Kimin?*. Uçanbalık.
- K56.** Cumming, H. (2016). *Bulut*. Marsık Yayıncılık.
- K57.** Akal, A. (2016). *Büyük Yatakta Kim Yatacak?*. Uçanbalık.
- K58.** Petingy, A. (-). *Cemile Bir Hata Yapıyor*. Kaknüs Çocuk.
- K59.** Petingy, A. (-). *Cemile Parka Gidiyor*. Kaknüs Çocuk.
- K60.** Akgün, M. (-). *Ceylanların Düğünü*. LRT Tasarım.
- K61.** Lamblin, C. (2015). *Cingöz'ün Kardeşi Oluyor*. Uçanbalık.
- K62.** Türkoğlu, K. (2015). *Çakalların Oyunu*. Selis Kitap.
- K63.** Selçuklu, D. (2016). *Çıtı ile Pıtı İlkbaharı Karşılıyor*. Yapboz Yayıncılık.
- K64.** Selçuklu, D. (2016). *Çıtı ile Pıtı Kar Tatilinde*. Yapboz Yayıncılık.
- K65.** Selçuklu, D. (2016). *Çıtı ile Pıtı Okulda*. Yapboz Yayıncılık.
- K66.** Rabei, C. (). *Çıtır*. Marsık Yayıncılık.
- K67.** Grylls, P. (). *Çok İyi Çoban Köpeği*. 1001 Çiçek Yayıncılık.
- K68.** Yüksel, E.D. (2017). *Çorabı Kaçan Fil Jeremi*. Top Yayıncılık.
- K69.** Chambers, C. (2017). *Çöp Adamın Okyanus Rehberi*. Teleskop Popüler Bilim.
- K70.** Sarı, A. M. (2017). *Dalgıç Olsam*. Selimer Yayıncılık.
- K71.** Joyce, M. (2015). *Dedektif Can ve Kayıp Kurabiye Olayı*. Türkiye İş Bankası.
- K72.** Lange, M. (2017). *Deniz ve Kumsal Canlıları*. Türkiye İş Bankası.
- K73.** Tamyürek, M. (2016). *Deniz'in Hikâyesi*. Notabene Yayıncılık.
- K74.** Güneş, B. (2017) . *Dev ve Kuş*. Yapboz Yayıncılık.
- K75.** Beaudet, J. (2012). *Dodo Kuşu Cosmo'nun Adası*. Maya Kitap.
- K76.** Midthun, J. (2017). *Dolaşım Sistemi*. Mavi Kelebek.
- K77.** Gündüz, Ü. (2016). *Dolunaya Kafa Tutan Kedi*. Küçük Kedi Yayınevi.
- K78.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Dut Yağmuru*. Adım Adım Değerler.

- K79.** Ateş, İ. (2016). *Elif'in Güvercinleri*. Siyer Çocuk.
- K80.** Ateş, İ. (2016). *Elif'in Kütüphanesi*. Siyer Çocuk.
- K81.** Ateş, İ. (2016). *Elif'in Sevimli Minnoşu*. Siyer Çocuk.
- K82.** Meriç, A. (2015). *Evcil Hayvanlar*. Yediveren Yayınları.
- K83.** Ögmel, Ü. (2016). *Gece, Kedi ve Balık*. Dafne Kitap.
- K84.** Marangoz, İ. (2017). *Gezgin Bulut ve Küçük Kırmızı Valiz*. Sigma Publishing.
- K85.** Çaylıoğlu, N. (2016). *Gökçe Ablanın Kedisi*. Tunç Yayıncılık.
- K86.** Gündeş, Ç. (2017). *Göl Çiçekleri*. Tunç Yayıncılık.
- K87.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Gül Pazarı Sokağı*. Adım Adım Değerler.
- K88.** Çaylıoğlu, N. (2016). *Gülây'ın Tavşanı*. Tunç Yayıncılık.
- K89.** Baguley, E. (2017). *Güvercin Kakası*. Marsık Yayıncılık.
- K90.** Öze, Ö. (2017). *Güzel Bir Koku*. Uğurböceği Yayıncılık.
- K91.** Orakçı, M. (2016). *Hacı Bektaşî Veli'yle Bir Gün*. Timaş Çocuk.
- K92.** Orakçı, M. (2016). *Halide Edip'le Bir Gün*. Timaş Çocuk.
- K93.** Midthun, J. (2016). *Hastalıkla Savaş*. Mavi Kelebek.
- K94.** Akyüz, Ş. (2017). *Hayatın Armağanı Prenses Kızım*. Kitap Saati.
- K95.** Midthun, J. (2016). *Hayvan Davranışları*. Mavi Kelebek.
- K96.** Midthun, J. (2016). *Hayvanların Yapısı ve Sınıflandırılması*. Mavi Kelebek.
- K97.** Midthun, J. (2016). *Hayvanların Yaşam Döngüleri*. Mavi Kelebek.
- K98.** Yıldırım, N. (2015). *Hazır Çorba*. Tunç Yayıncılık.
- K99.** Gündeş, Ç. (2016). *Heybedeki Sır*. Tudem Yayıncılık.
- K100.** Midthun, J. (2016). *Hücre Döngüsü*. Mavi Kelebek.
- K101.** Şimşek, Z. (ed). (2017). *Işık ile Yaz*. Selimer Yayıncılık.
- K102.** Güneş, B. (). *Işıltılı Ejderha*. Yapboz Yayıncılık.
- K103.** Cardoso, A. (2016). *İlayda Su Balerini*. Lal Kitap.
- K104.** Cardoso, A. (2016). *İlayda ve Gizemli Yosunlar*. Lal Kitap.
- K105.** Cardoso, A. (2016). *İlayda ve Renk Cümbüşü*. Lal Kitap.

- K106.** Şimşek, Z. (ed). (2017). *İlknur ile İlbahar*. Selimer Yayıncılık.
- K107.** Koryürek, G. (2017). *İstiridye Masal Anlatıyor*. Sıfırdan Yayıncılık.
- K108.** Tillworth, M. (2017). *İtfaiyeci Gil!*. Eksik Parça Yayınları.
- K109.** Sarı, A. M. (2017). *İtfaiyeci Olsam*. Selimer Yayıncılık.
- K110.** Singh, M. (2017). *Kağıt mı? Plastik mi?* . Parıltı Yayıncılık.
- K111.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Kanguru Kardeşler*. Adım Adım Değerler.
- K112.** Çınaroğlu, A. (2017). *Kar Yağınca*. Uçanbalık Yayınları.
- K113.** Akal, A. (2016). *Karanlıktan Korkan Çocuk*. Uçanbalık Yayınları.
- K114.** Sezgin, G.(ed). (2017). *Kariye Müzesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- K115.** Midthun, J. (2017). *Kas ve İskelet Sistemleri*. Mavi Kelebek.
- K116.** Erdoğan, F. (2016). *Keçi ve Ben*. Mavibulut Yayıncılık.
- K117.** Şimşek, Z. (ed). *Kerem ile Kış*. Selimer Yayıncılık.
- K118.** Çınaroğlu, A. (2016). *Kırmızı Yastık*. Uçanbalık Yayınları.
- K119.** Sezgin, G.(ed). (2017). *Kız Kulesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- K120.** Akal, A. (2015). *Kitap Canavarı*. Uçanbalık Yayınları.
- K121.** Akal, A. (2016). *Kitap Perisi*. Uçanbalık Yayınları.
- K122.** Orakçı, M. (2016). *Koca Yusuf'la Bir Gün*. Timaş Yayıncılık.
- K123.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Kolyeli Minareler*. Adım Adım Değerler.
- K124.** Watts, F. (2013). *Korkunç, Ürkütücü Bir Kutu*. 1001 Çiçek Yayıncılık.
- K125.** Balel, M. (2017). *Kuaför Leylek*. Eksik Parça Yayıncılık.
- K126.** Öze, Ö. (2017). *Kuddüs Allah*. Uğurböceği Yayıncılık.
- K127.** Choinski, S. (2016). *Kurbağalı Göl*. Türkiye İş Bankası.
- K128.** Singh, M. (2017). *Kuşlar Nefes Alamıyor*. Parıltı Yayıncılık.
- K129.** Hargreaves, R. (2017). *Küçük Bayan Yardımsever*. Doğan Egmont.
- K130.** Evert, L. (2016). *Küçük Bir Düş*. 1001 Çiçek Yayıncılık.
- K131.** Daynes, K. (2017). *Küçük Deniz Kızı*. 1001 Çiçek Yayıncılık.
- K132.** Öze, Ö. (2017). *Küçük Sahabiler 4*. Uğurböceği Yayıncılık.

- K133.** Sayman, A. (2016). *Limon Ağacının Şarkısı*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- K134.** Anonim. (2015). *Maymun Kral*. Marsık Kitap.
- K135.** Kalender, A. (2016). *Mehmethan'ın Pabucu*. Neziher Yayıncılık.
- K136.** Muhaydeli, N. (2016). *Meyveleri Seviyorum*. Nar Yayınları.
- K137.** Balel, M. (2017). *Minnacık Adamlar*. Eksik Parça Yayınları.
- K138.** Demir, G. (2017). *Nar Köyü*. Edebiyatist.
- K139.** Singh, M. (2017). *Nasıl Elektrik Tasarrufu Yaparız?*. Parıltı Yayıncılık.
- K140.** Yıldırım, N. (2015). *Nazik Karga Markette*. Tunç Yayıncılık.
- K141.** Brenifier, O. (2016). *Neden İstedığimi Yapamıyorum?*. Uçanbalık Yayıncılık.
- K142.** Orakçı, M. (2016). *Nene Hatun'la Bir Gün*. Timaş Çocuk.
- K143.** Şen, Y. (2017). *Ninemin Anlattığı Masallar*. Zengin Yayıncılık.
- K144.** Çınaroğlu, A. (2016). *Okulda İlk Gün*. Uçanbalık Yayıncılık.
- K145.** Çınaroğlu, A. (2016). *Oyun Parkında*. Uçanbalık Yayıncılık.
- K146.** Jones, A. (2015). *Oyun Zamanı!*. İndigo Çocuk.
- K147.** Vallejo, C. (2016). *Pako Yunke Okulda*. Nesin Yayınevi.
- K148.** Karasoy, E. (2017). *Pamuk Syborg ve Yedi Android*. Pamiray Çocuk.
- K149.** Çınaroğlu, A. (2016). *Pastel Boya*. Uçanbalık.
- K150.** Singh, M. (2017). *Penguenler Evsiz Kalıyor*. Parıltı Yayıncılık.
- K151.** Sarı, A. M. (2017). *Pilot Olsam*. Selimer Yayıncılık.
- K152.** Güneş, B. (). *Prences Güneş*. Yapboz.
- K153.** Lamblin, C. (2015). *Püskül Uyumak İstemiyor*. Uçanbalık.
- K154.** Ensari, B. (2016). *Rahmet Damlaları*. Nar Çocuk.
- K155.** Akal, A. (2017). *Rengini Arayan Top*. Uçanbalık.
- K156.** Öze, Ö. (2017). *Rezzak Allah*. Uğurböceği.
- K157.** Güneş, Ç. (2017). *Rüküş Kral Ne Giymiş?*. Tudem.
- K158.** Ende, M. (2015). *Sabırlı Sakin Yürür*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- K159.** Singh, M. (2017). *Sahili Temizleyelim*. Parıltı yayıncılık.

- K160.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Sahnedeki Beyaz Kelebekler*. Adım Adım Değerler.
- K161.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Sandık Balığı*. Adım Adım Değerler.
- K162.** Holtei, C. (2017). *Saray Gezisi*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- K163.** Öze, Ö. (2017). *Semi Allah*. Uğurböceği Yayıncılık.
- K164.** Macit, T. (2015). *Semoş ve Çıtırkızzlar*. Pöti Kare.
- K165.** Çağlaroğlu, N. (2015). *Sevgi Zinciri*. Adım Adım Değerler.
- K166.** Midthun, J. (2014). *Sindirim ve Boşaltım Sistemleri*. Mavi Kelebek.
- K167.** Midthun, J. (2016). *Solunum Sistemi*. Mavi Kelebek.
- K168.** Ögmel, Ü. (2016). *Sonbaharda Bir Akşamüstü*. Dafne Kitap.
- K169.** Şimşek, Z. (ed). (2017). *Soner ile Sonbahar*. Selimer Yayıncılık.
- K170.** Akal, A. (2016). *Soru Balonları*. Uçanbalık.
- K171.** Scheffler, A. (2018). *Tavşancan ile Faresu Süper Oyuncak*. Hep Kitap.
- K172.** Tanışır, S. (2016). *Sütbeyaz'ın Doğum Günü*. Tanışır Kitap.
- K173.** Ögmel, Ü. (2016). *Şapkanın Sürprizi*. Dafne Kitap.
- K174.** Cockcroft, J. (2016). *Şaşırtıcı Hayvan Göçleri*. Türkiye İş Bankası.
- K175.** Cockcroft, J. (2017). *Şaşırtıcı Hayvan Yavruları*. Türkiye İş Bankası.
- K176.** Şamiloğlu, Y. (2017). *Şeşe Gezegeni*. Nota Bene.
- K177.** Kılıçaslan, S. (2017). *Tavşan Bıdıbık Köpükler İçinde*. Fom Kitap.
- K178.** Kılıçaslan, S. (2016). *Tavşan Bıdıbık Oyun Peşinde*. Fom Kitap.
- K179.** Çınaroğlu, A. (2015). *Tavşan Terliklerim*. Sarıgaga Yayıncılık.
- K180.** Scheffler, A. (2016). *Tavşancan ile Faresu Küçük Su Birikintisi*. Hep Kitap.
- K181.** Çınaroğlu, A. (). *Tembel Fare Tini-2. Peynirli Börek*. Uçanbalık.
- K182.** Akal, A. (2017). *Terlikleri Kim Giyecek?*. Uçanbalık.
- K183.** Çınaroğlu, A. (2015). *Terzi Masalı*. Uçanbalık.
- K184.** Arı, M., Özkızıklı, S. Ve Şahin, S. (2016). *Tişört Fabrikası*. Panama Çocuk.
- K185.** Ateş, S. (2017). *Tuhaf Şeyler Ormanı*. Pöti Kare.

- K186.** Scheffler, A. (2017). *Uçan Süpürge İyi Yürekli Cadı ve 4 Kafadar*. Türkiye İş Bankası.
- K187.** Çınaroğlu, A. (). *Üzümlü Kurabiye*. Uçanbalık.
- K188.** Kolektif. (2017). *Vahşi Hayvanlar*. Selimer Yayıncılık.
- K189.** Alan, N. (-). *Vak Vak Ördek*. Siyer Çocuk.
- K190.** Alan, N. (-). *Vız Vız Arı*. Siyer Çocuk.
- K191.** Parsons, N. (2015). *Yakala Pisicik*. İndigo Çocuk.
- K192.** Singh, M. (2017). *Yakıt Tasarrufu Yapalım*. Parıltı Yayıncılık.
- K193.** Güneş, B. (2017). *Yaramaz Çito*. Yapboz Yayıncılık.
- K194.** Çınaroğlu, A. (2016). *Yavaş*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- K195.** Sezgin, G.(ed). (2017). *Yedikule Hisarı*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- K196.** Evert, L. (2013). *Yeni Yıl Düşü*. 1001 Çiçek Kitap.
- K197.** Ercan, A. (2017). *Yıldız Sarayı*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- K198.** (2017). *Yiğitlik Örneği Hz. Ali*. Siyer Çocuk.
- K199.** Durmuş, Z.Ö. (2016). *Zaman Gezginleri Müzesi*. Yazılama Yayınevi.
- K200.** Lamblin, C. (2017). *Zeytin Okula Gitmek İstemiyor*. Uçanbalık.

EK 2. BMÇHS 1. Kısım

Madde 1. Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2. Taraf Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkiler, altında bulunan çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşüneler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

Madde 3. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları i, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

Madde 4. Taraf Devletler, bu sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5. Taraf Devletler, bu sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana- babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6.

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana- babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Madde 8. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

Madde 10. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

Madde 11. Taraf Devletler, çocukların yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

Madde 12. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Madde 13. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

Madde 15. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17. Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

Madde 19. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimala, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

Madde 20.

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21. Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

Madde 23.

1. Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

Madde 24. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

Madde 25. Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanırlar ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

Madde 27.

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

Madde 28.

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Madde 29.

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşee ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

Madde 30. Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31.

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma

hakkını tanırlar. 2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

Madde 33. Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikoaktif maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikte de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34. Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini;

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35. Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36. Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37. Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. 18 yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak

davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39. Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

Madde 41. Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Tuğçe SARI

Doğum Yeri ve Tarihi : Konya / 13.01.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Eğitim Fakültesi / Okul Öncesi Öğretmenliği

Lisansüstü Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Okul Öncesi Eğitimi Programı / Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Öğretmen (2017- 2018) Bilfen Koleji, Ankara

Öğretmen (2018- Halen) Özel Arı Okulları, Ankara

İletişim

e-posta Adresi: tugce.onal92@gmail.com

Tarih 04.09.2019